

**UCHWAŁA NR XXXV/205/17
RADY MIASTA JEDLINA-ZDRÓJ**

z dnia 30 listopada 2017 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego programu opieki nad zabytkami Miasta Jedlina-Zdrój na lata 2018-2021

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2017 roku, poz. 1875) w związku z art. 87 ust. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2014 roku, poz. 1446 ze zm.) Rada Miasta Jedlina-Zdrój uchwala co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Gminny program opieki nad zabytkami Miasta Jedlina-Zdrój na lata 2018-2021, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Miasta Jedlina-Zdrój.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia jej ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Dolnośląskiego.

Przewodnicząca Rady Miasta

Maria Drapich

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA JEDLINA-ZDRÓJ NA LATA 2018-2021

opr.: Bogna Oszczanowska

JEDLINA-ZDRÓJ 2017 r.

SPIS TREŚCI

1. Podstawy prawne <i>Gminnego programu opieki nad zabytkami Miasta Jedlina-Zdrój na lata 2018-2021</i>	3
2. Uwarunkowania zewnętrzne opieki nad zabytkami	5
2.1. Uregulowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami	5
2.1.1. Ustawowe formy ochrony zabytków	5
2.1.2. Ochrona zabytków wynikająca z prawa międzynarodowego	6
2.1.3. Ochrona zabytków wynikająca z pozostałych przepisów	7
2.2. Organy ochrony zabytków	9
2.3. Założenia polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	11
2.3.1. <i>Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2014-2017</i>	11
2.3.2. Inne rządowe dokumenty strategiczne dotyczące problematyki ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	13
2.3.3. Infrastruktura informacji przestrzennej o zabytkach	15
2.4. Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami w wojewódzkich dokumentach strategicznych	16
2.4.1. <i>Program opieki nad zabytkami Województwa Dolnośląskiego</i>	16
2.4.2. Inne dokumenty strategiczne województwa poruszające problematykę ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	16
2.4.3. Dokumenty i projekty strategiczne powiatu wałbrzyskiego, Aglomeracji Wałbrzyskiej oraz inne o znaczeniu lokalnym, zawierające problematykę ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	17
3. Uwarunkowania wewnętrzne opieki nad zabytkami	20
3.1. Zasób zabytków Jedliny-Zdroju	20
3.2. Uzdrowisko	25
3.3. <i>Gminny program opieki nad zabytkami Miasta Jedlina-Zdrój na lata 2018-2021</i> a gminne dokumenty programowe	27
3.4. Ochrona zabytków Jedliny-Zdroju – stan prawny	30
3.4.1. Rejestr zabytków	30
3.4.2. System ochrony krajobrazu kulturowego miasta w dokumentach prawa miejscowego	35
3.4.3. <i>Gminna Ewidencja Zabytków Miasta Jedlina-Zdrój</i>	35
3.5. Działalność instytucji kultury, stowarzyszeń związanych z ochroną zabytków miasta	37
3.6. Szlaki	38
3.7. Ocena stanu zachowania i funkcjonowania środowiska kulturowego oraz główne problemy związane z opieką nad zabytkami Jedliny-Zdroju	39
4. Założenia programowe	43
4.1. Priorytety polityki gminnej związanej z ochroną zabytków i opieką nad zabytkami oraz kierunki działań i zadania <i>Gminnego programu opieki nad zabytkami Miasta Jedlina-Zdrój na lata 2018-2021</i>	43
4.2. Dotacje z budżetu Gminy Jedliny-Zdrój na prace konserwatorskie przy zabytkach	48
4.3. Realizacja <i>Programu Rewitalizacji Miasta Jedlina-Zdrój</i>	49
4.4. Finansowanie zadań związanych z ochroną zabytków i opieką nad zabytkami	53
4.4.1. Możliwości pozyskania środków finansowych na projekty z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego	53
4.4.2. Ulgi podatkowe	55
5. Monitoring Gminnego programu opieki nad zabytkami Miasta Jedlina-Zdrój na lata 2018-2021	56
MATERIAŁY WYKORZYSTANE W OPRACOWANIU	57
ANEKS	61
Wykaz kart <i>Gminnej Ewidencji Zabytków Miasta Jedlina-Zdrój</i> (urbanistyka, zabytki architektury i budownictwa, założenia zielone)	61
Wykaz kart <i>Gminnej Ewidencji Zabytków Miasta Jedlina-Zdrój</i> (archeologia)	69

1. Podstawy prawne *Gminnego programu opieki nad zabytkami Miasta Jedlina-Zdrój na lata 2018-2021*

Zgodnie z art. 5. i 6. *Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej* ochrona dziedzictwa narodowego, stworzenie warunków upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju jest konstytucyjnym obowiązkiem Państwa. Dbałość o zabytki i ich wartości niematerialne, które stanowią dobro wspólne, zakłada art. 82. *Konstytucji*.

Wykonywanie zadań w zakresie kultury i ochrony zabytków jest również ustawowym zadaniem samorządów zgodnie z art. 7., ust. 1., pkt 9. *Ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym* (tekst jednolity Dz. U. z 2017 r., poz. 1875):

„zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy (...) kultury, w tym (...) ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”.

Wojewódzkie, powiatowe i gminne jednostki samorządu terytorialnego realizują zadania ustawowe w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami zarówno jako odpowiedzialne za ochronę zabytków znajdujących się na ich obszarze, jak również jako właściciele zabytków nieruchomych.

Gminny program opieki nad zabytkami Miasta Jedlina-Zdrój na lata 2018-2021 stanowi element polityki samorządowej dotyczącej ochrony zabytków miasta w perspektywie najbliższych czterech lat. Obecny dokument porządkuje informacje dotyczące prowadzonych zadań związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego miasta oraz służy planowaniu działań dotyczących opieki nad zabytkami w okresie obowiązywania programu.

Podstawę sporządzenia niniejszego dokumentu stanowi *Gminna Ewidencja Zabytków Miasta Jedlina-Zdrój*.

Gminny program opieki nad zabytkami Miasta Jedlina-Zdrój na lata 2018-2021 zgodny jest w swych założeniach ze strategicznymi dokumentami rządowymi, samorządowymi na poziomie wojewódzkim i powiatowym, dokumentami strategicznymi miasta oraz dokumentami planistycznymi: studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego.

Przyjęte w niniejszym dokumencie priorytety oraz kierunki działań wynikają z głównych problemów ochrony zabytków i opieki nad zabytkami miasta.

Głównym celem dokumentu jest określenie warunków organizacyjnych i finansowych dla realizacji zadań w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami zgodnie z kompetencjami samorządu miasta Jedlina-Zdrój.

Priorytety i zadania przyjęte w niniejszym dokumencie, zarówno długofalowe, jak i wyznaczone na okres czteroletni są skierowane głównie na poprawę stanu zachowania zabytków miasta, ich adaptację i rewaloryzację oraz zwiększenie dostępności do nich dla mieszkańców i turystów. Zadania te w większości wpisane są w miejski program rewitalizacji oraz wpisane są w programowe dokumenty finansowe miasta.

Konsekwentna realizacja *Gminnego programu opieki nad zabytkami Miasta Jedlina-Zdrój na lata 2018-2021* może stać się – w oparciu o szersze od dotychczasowego wykorzystanie potencjału związanego z zachowanym dziedzictwem kulturowym – istotnym czynnikiem rozwoju miasta i uzdrowiska oraz wpłynąć na zwiększenie atrakcyjności regionu.

Obowiązek sporządzania programów opieki nad zabytkami przez samorządy zarówno wojewódzkie, powiatowe oraz gminne został wprowadzony *Ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (tekst jednolity Dz. U. z 2014 r., poz. 1446 z późniejszymi zmianami).

Gminny program opieki nad zabytkami Miasta Jedlina-Zdrój na lata 2018-2021 został sporządzony na okres czterech lat zgodnie z artykułem 87. *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*. Po uzyskaniu opinii

Dolnośląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków *Gminny program opieki nad zabytkami Miasta Jedlina-Zdrój na lata 2018-2021* podlega uchwaleniu przez Radę Miasta Jedlina-Zdrój, a następnie ogłoszeniu w *Dzienniku Urzędowym Województwa Dolnośląskiego*.

Z realizacji programu Burmistrz Miasta sporządza co dwa lata sprawozdanie, które przedstawia się Radzie Miasta.

Gminny program opieki nad zabytkami Miasta Jedlina-Zdrój na lata 2018-2021 przygotowany został zgodnie z metodologią przyjętą w *Poradniku metodycznym* opracowanym przez Narodowy Instytut Dziedzictwa (opublikowanym w *Kurierze Konserwatorskim* Nr 3, 2009, s. 14-36 oraz na stronie internetowej www.nid.pl).

2. Uwarunkowania zewnętrzne opieki nad zabytkami

2.1. Uregulowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami

2.1.1. Ustawowe formy ochrony zabytków

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami stanowi podstawę prawną ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce.

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami definiuje pojęcia zabytku, ochrony i opieki nad zabytkami, form ochrony, kompetencje organów ochrony zabytków, w tym administracji rządowej i samorządowej, formy finansowania opieki nad zabytkami, ich ewidencjonowania etc.

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wprowadziła pojęcia ochrony i opieki nad zabytkami:

- ochrona zabytków polega na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie, zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków, udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków, przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę, kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków, uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.
- opieka nad zabytkiem w rozumieniu ustawy sprawowana jest przez jego właściciela lub posiadacza i polega na zapewnieniu warunków naukowego badania i dokumentowania zabytku, prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku; zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie, korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości, popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz o jego znaczeniu dla historii kultury.

Przez zabytek rozumiana jest nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

- za zabytki nieruchome (nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości) uznaje się krajobraz kulturowy, układy urbanistyczne, ruralistyczne i zespoły budowlane, dzieła architektury i budownictwa, dzieła budownictwa obronnego, obiekty techniki, cmentarze, parki, ogrody i inne formy zaprojektowanej zieleni, miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne lub działalność wybitnych osobistości bądź instytucji;
- za zabytki ruchome (rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych) uznaje się dzieła sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, kolekcje, numizmaty oraz pamiątki historyczne, wytwory techniki, materiały biblioteczne, instrumenty muzyczne, wytwory sztuki ludowej i rękodzieła oraz inne obiekty etnograficzne oraz przedmioty upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- zabytkami archeologicznymi (zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalnością człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem) są pozostałości terenowe pradziejowego i historycznego osadnictwa, cmentarzyska, kurhany, relikty działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ustawowej ochronie podlegają również nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

W art. 7. *Ustawy* zdefiniowane zostały obowiązujące formy ochrony zabytków:

- wpis do rejestru zabytków, który dla zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków (sposób prowadzenia rejestru oraz ewidencji zabytków określa *Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem*, Dz. U. z 2011 r., nr 113, poz. 661);
- wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa, na którą wpisuje się zabytek ruchomy o szczególnej wartości dla dziedzictwa kulturowego, którą prowadzi minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego (sposób prowadzenia Listy Skarbów Dziedzictwa określa *Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 28 kwietnia 2017 r. w sprawie Listy Skarbów Dziedzictwa*, Dz. U. z 2017 r., poz. 928);
- uznanie za pomnik historii zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru lub parku kulturowego o szczególnej wartości dla kultury przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego;
- utworzenie parku kulturowego w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej; park kulturowy może utworzyć na podstawie uchwały rada gminy po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków;
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Realizacja form ochrony w postaci parków kulturowych oraz ustaleń ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego znajduje się w kompetencjach władz samorządów gminnych.

2.1.2. Ochrona zabytków wynikająca z prawa międzynarodowego

Wśród ratyfikowanych przez Polskę umów międzynarodowych i konwencji znajdują się akta wyznaczające standardy ochrony dziedzictwa kulturowego zarówno europejskiego jak i światowego, takie jak:

- *Konwencja o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego wraz z Regulaminem wykonawczym do tej Konwencji oraz Protokół o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego, podpisane w Hadze dnia 14 maja 1954 r.* (Dz. U. z 1957 r. Nr 46, poz. 212) oraz *Drugi Protokół sporządzony w Hadze dnia 26 marca 1999 r. do Konwencji o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego, podpisanej w Hadze dnia 14 maja 1954 r.* (Dz. U. z 2012 r. poz. 248),
- *Konwencja dotycząca środków zmierzających do zakazu i zapobiegania nielegalnemu przywozowi, wywozowi i przenoszeniu własności dóbr kultury sporządzona w Paryżu dnia 17 listopada 1970 r.* (Dz. U. z 1974 r. Nr 20, poz. 106),

- *Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego, przyjęta w Paryżu dnia 16 listopada 1972 r. przez Konferencję Generalną Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury na jej siedemnastej sesji.* (Dz. U. z 1976 r. Nr 32, poz. 190),
- *Konwencja o ochronie dziedzictwa architektonicznego Europy sporządzona w Grenadzie dnia 3 października 1985 r.* (Dz. U. z 2012 r. poz. 210),
- *Europejska Konwencja o ochronie dziedzictwa archeologicznego (poprawiona) sporządzona w La Valetta dnia 16 stycznia 1992 r.* (Dz. U. z 1996 r. Nr 120, poz. 564),
- *Europejska Konwencja Krajobrazowa sporządzona we Florencji dnia 20 października 2000 r.* (Dz. U. z 2006 r. Nr 14, poz. 98),
- *Konwencja UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego sporządzona w Paryżu dnia 17 października 2003 r.* (Dz. U. z 2011 r. Nr 172, poz. 1018),
- *Konwencja UNESCO w sprawie ochrony i promowania różnorodności form wyrazu kulturowego sporządzona w Paryżu dnia 20 października 2005 r.* (Dz. U. z 2007 r., Nr 215, poz. 1585).

2.1.3. Ochrona zabytków wynikająca z pozostałych przepisów

Uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zawarte są ponadto w następujących aktach prawnych:

- *Ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym* (tekst jednolity Dz. U. z 2017 r., poz. 1875),
- *Ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym* (tekst jednolity Dz. U. z 2017 r., poz. 1073),
- *Ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane* (tekst jednolity Dz. U. z 2017 r. poz. 1332),
- *Ustawie z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu* (Dz. U. z 2015 r., poz. 774),
- *Ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska* (tekst jednolity Dz. U. z 2017 r., poz. 519),
- *Ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody* (tekst jednolity Dz. U. z 2016 r., poz. 2134),
- *Ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami* (tekst jednolity Dz. U. z 2016 r. poz. 2147),
- *Ustawie z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej* (tekst jednolity Dz. U. z 2017 r. poz. 862),
- *Ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie* (tekst jednolity Dz. U. z 2016 r. poz. 1817),
- *Ustawie z dnia 25 maja 2017 r. o restytucji narodowych dóbr kultury* (Dz. U. z 2017 r. poz. 1086).

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i w bibliotekach określone zostały w:

- *Ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach* (tekst jednolity Dz. U. z 2017 r. poz. 972),
- *Ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach* (tekst jednolity Dz. U. z 2012 r. poz. 642 z późniejszymi zmianami).

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy:

- *Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach* (tekst jednolity Dz. U. z 2016 r. poz. 1506).

2.2. Organy ochrony zabytków

Organami ochrony zabytków są zgodnie z art. 89. *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*:

- minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;
- wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków.

Artykuł 90 *Ustawy* stanowi, że Generalny Konserwator Zabytków jest sekretarzem lub podsekretarzem stanu w urzędzie obsługującym ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Do zadań wykonywanych przez Generalnego Konserwatora Zabytków należy w szczególności:

- opracowywanie krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- realizacja zadań wynikających z krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz z koncepcji polityki przestrzennego zagospodarowania kraju;
- podejmowanie działań związanych z wspieraniem rozwoju regionalnego i realizacją kontraktów wojewódzkich w sprawach opieki nad zabytkami;
- prowadzenie krajowej ewidencji zabytków i krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem;
- wydawanie decyzji, postanowień i zaświadczeń w sprawach określonych w ustawie oraz przepisach odrębnych;
- organizowanie i prowadzenie kontroli w zakresie przestrzegania oraz stosowania przepisów dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- sprawowanie nadzoru nad działalnością wojewódzkich konserwatorów zabytków;
- promowanie badań naukowych w zakresie konserwacji zabytków;
- organizowanie szkoleń dla służb konserwatorskich;
- organizowanie konkursów promujących opiekę nad zabytkami, w tym przyznawanie wyróżnień, nagród pieniężnych lub rzeczowych;
- opiniowanie wniosków o nadanie odznaki "Za opiekę nad zabytkami";
- współpraca z organami administracji publicznej w sprawach ochrony zabytków;
- organizowanie szkoleń w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- podejmowanie działań dotyczących troski o zabytki związane z historią Polski, pozostające poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Do zadań wykonywanych przez wojewódzkiego konserwatora zabytków należy w szczególności (art. 91. pkt 4. *Ustawy*):

- realizacja zadań wynikających z krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- sporządzanie, w ramach przyznaných środków budżetowych, planów finansowania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- prowadzenie rejestru i wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz gromadzenie dokumentacji w tym zakresie;

- wydawanie, zgodnie z właściwością, decyzji, postanowień i zaświadczeń w sprawach określonych w ustawie oraz w przepisach odrębnych;
- sprawowanie nadzoru nad prawidłowością prowadzonych badań konserwatorskich, architektonicznych, prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych i innych działań przy zabytkach oraz badań archeologicznych;
- organizowanie i prowadzenie kontroli w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- opracowywanie wojewódzkich planów ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych oraz koordynacja działań przy realizacji tych planów;
- upowszechnianie wiedzy o zabytkach;
- współpraca z innymi organami administracji publicznej w sprawach ochrony zabytków.

Przy ministrze właściwym do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego działa Rada Ochrony Zabytków jako organ opiniodawczo-doradczy w sprawach realizacji polityki Rady Ministrów w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Przy Generalnym Konserwatorze Zabytków działa Główna Komisja Konserwatorska jako organ opiniodawczy do spraw działań konserwatorskich podejmowanych przy zabytkach.

Przy Wojewódzkim Konserwatorze Zabytków działa Wojewódzka Rada Ochrony Zabytków jako organ opiniodawczy w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

2.3. Założenia polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

2.3.1. Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2014-2017

Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2014-2017 przyjęty Uchwałą Nr 125/2014 Rady Ministrów z dnia 24 czerwca 2014 r. jest głównym dokumentem o randze krajowej związany z ochroną zabytków i opieką nad zabytkami.

Program realizowany jest przez następujące państwowe instytucje kultury: Narodowy Instytut Dziedzictwa, Narodowy Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów oraz Narodowe Muzeum Morskie w Gdańsku. Realizację programu koordynuje minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.

Program stanowi instrument wykonawczy dla *Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020*, odnosi się również do innych dokumentów strategicznych oraz kluczowych dokumentów planistycznych państwa.

W dokumencie dokonano analizy ochrony dziedzictwa kulturowego na poziomie krajowym, obejmującej rozpoznanie jej mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń.

Głównym celem *Krajowego Programu* jest „Wzmocnienie roli dziedzictwa kulturowego i ochrony zabytków w rozwoju potencjału kulturowego i kreatywnego Polaków”.

Dla realizacji tego celu wskazano trzy działania strategiczne:

1. „wspieranie rozwiązań systemowych na rzecz ochrony zabytków w Polsce;
2. wzmocnienie synergii działania organów ochrony zabytków (w tym tworzenie podstaw współdziałania z organami samorządu terytorialnego);
3. tworzenie warunków do aktywnego uczestnictwa w kulturze, edukacji na rzecz dziedzictwa kulturowego oraz jego promocji i reinterpretacji”.

Wśród zadań horyzontalnych ujęto:

- „podniesienie sprawności i skuteczności działań organów ochrony zabytków, w tym jakości merytorycznej decyzji administracyjnych (szkolenia, standaryzacja działań, itp.),
- porządkowanie rejestru zabytków oraz stworzenie wiarygodnej metodologicznie diagnozy stanu zachowania zabytków nieruchomych (księgi rejestru A i C),
- zwiększenie uspołecznienia ochrony zabytków i opieki nad zabytkami; budowanie przez organy ochrony zabytków partnerskich relacji z obywatelami, jak i propagowanie postaw współodpowiedzialności społecznej za zachowanie zabytków (współpraca z mediami, wykorzystywanie mediów elektronicznych, konkursy, itp.),
- wdrożenie procesów kształtowania postawy krajobrazowej wśród organów ochrony zabytków,
- zwiększenie zaangażowania samorządów, ze szczególnym uwzględnieniem gmin, w ochronę i opiekę nad zabytkami oraz wzmocnienie zaangażowania społecznego na rzecz ochrony zabytków, w tym propagowanie parków kulturowych (ich stanowienie jest kompetencją rad gmin) jako skutecznej formy ochrony zabytków.”

Uznano, że samorząd terytorialny odgrywa niezwykle ważną rolę w zakresie ochrony zabytków. Podkreślono, że przepisy ustaw samorządowych wyraźnie wskazują, że działania ochronne zaliczone zostały do zadań własnych jednostek samorządu terytorialnego wszystkich szczebli. Jednocześnie najważniejsze zadania powierzone zostały gminom, które odpowiadają m.in. za ewidencjonowanie zasobu zabytkowego, zachowanie krajobrazu kulturowego, jak i odpowiednie gospodarowanie otoczeniem zabytków w procesie planowania przestrzennego. Zwiększeniu efektywności wykonywanych zadań służyć może wsparcie merytoryczne

dotyczące zarządzania tym dziedzictwem w formie ogólnodostępnego portalu informacyjnego, jak również bezpośrednich szkoleń i warsztatów dla pracowników jednostek samorządu terytorialnego, a także wsparcie merytoryczne w formie opracowań studialno-dokumentacyjnych.

Wśród wpisanych do *Programu* i realizowanych zadań, znajdują się zadania istotne dla rządowych służb ochrony zabytków oraz dla samorządów. Większość tych zadań realizuje Narodowy Instytut Dziedzictwa:

- przygotowanie raportu dotyczącego stanu ochrony prawnej oraz kierunków zmian w zakresie prawnej ochrony zabytków ruchomych w Polsce,
- przygotowanie założeń zmian legislacyjnych w zakresie ochrony zabytków ruchomych,
- realizacja przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego procedury skreślenia z rejestru obiektów nieistniejących, przeniesionych do muzeów oraz obiektów, które utraciły wartości zabytkowe,
- przygotowanie wytycznych oraz opracowanie instrukcji dla wojewódzkich konserwatorów zabytków określających standardy konserwatorskie dla wybranych typów i kategorii zabytków nieruchomych, organizacja szkoleń specjalistycznych w zakresie ich stosowania (kwiecień-maj 2017 r. w województwie dolnośląskim),
- przygotowanie wytycznych Generalnego Konserwatora Zabytków dla wojewódzkich konserwatorów zabytków określających zakres i sposób ochrony obszarów wpisanych do rejestru zabytków zapewniający ochronę krajobrazu kulturowego, w szczególności historycznych układów urbanistycznych i ruralistycznych oraz otoczenia zabytków wpisanych do rejestru,
- udostępnienie w ramach infrastruktury informacji przestrzennej danych o położeniu i danych opisowych nieruchomości oraz archeologicznych zabytków rejestrowych, pomników historii, a także miejsc uznanych za światowe dziedzictwo,
- cykl szkoleń dotyczących zarządzania dziedzictwem przez samorządy (na 2017 r. w województwie dolnośląskim zaplanowane zostały szkolenia w Jeleniej Górze, Starych Bogaczowicach, Gaworzycach).
[http://www.nid.pl/pl/Informacje_ogolne/Konkursy/SZKOLENIA/],
- przygotowanie i prowadzenie portalu informacyjnego dla jednostek samorządu terytorialnego w zakresie ochrony zabytków (portal w przygotowaniu),
- wsparcie samorządu terytorialnego przy tworzeniu dokumentów planistycznych poprzez opracowanie studiów ochrony wartości kulturowych (z terenu województwa dolnośląskiego opracowano studium historyczno-urbanistyczne dla miejscowości Dobromierz w 2015 r. oraz obecnie w opracowaniu jest podobne studium dla miejscowości Chobienia),
- opracowanie wytycznych dla tworzenia gminnych programów opieki nad zabytkami oraz zasad przygotowania i treści planu ochrony parku kulturowego. [<http://krajobrazmojegomiasta.pl/>],
- opracowanie Kodeksu Dobrych Praktyk komunikacji społecznej dla organów ochrony zabytków w zakresie informowania właścicieli zabytków oraz społeczności lokalnych o celu i powodach podejmowania decyzji administracyjnych,
- podjęcie współpracy z TVP i Polskim Radiem w sprawie większego nasycenia kanałów regionalnych treściami promującymi lokalne dziedzictwo kulturowe w programach emitowanych przez radio i telewizję w ramach misyjności mediów publicznych (zadanie to jest realizowane od 2015 r.),
- podpisanie porozumienia pomiędzy Generalnym Konserwatorem Zabytków a Państwowym Instytutem Sztuki Filmowej dotyczącego opracowania i ogłoszenia corocznego konkursu Generalnego Konserwatora Zabytków na film dokumentalny budujący świadomość społeczną wartości dziedzictwa kulturowego (zadanie to jest realizowane od 2015 r.),

- udostępnienie informacji o zabytkach na urządzenia mobilne umożliwiające planowanie wyjazdów turystycznych,
- koordynacja Europejskich Dni Dziedzictwa w Polsce,
- organizacja i prowadzenie programu „Wolontariat dla dziedzictwa” angażującego społeczność lokalną w proces właściwego zachowania zabytków.

2.3.2. Inne rządowe dokumenty strategiczne dotyczące problematyki ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Zagadnienia związane z ochroną oraz wykorzystaniem potencjału dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego omawiają również inne dokumenty strategiczne oraz kluczowe dokumenty planistyczne państwa:

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020

Wdrożenie *Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego*, która jest jedną z dziewięciu strategii rozwoju kraju, jest integralnym elementem koncepcji rozwoju Polski. W *Krajowym Programie Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2014-2017* realizowane są następujące kierunki działań w ramach przyjętego w *Strategii* celu szczegółowego 4. *Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego i kreatywnego*: 4.1.2. ochrona dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego oraz krajobrazu, jak również 4.1.3. digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie

Strategia określa najważniejsze wyzwania, założenia i cele polityki regionalnej państwa. *Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2014-2017* realizuje zadania określone w *Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego*, w tym przede wszystkim omówione w celu 1 tej strategii: *Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów*, kierunek działania: 1.3. *Budowa podstaw konkurencyjności województw* – działania tematyczne: 1.3.6. wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego oraz potencjału dziedzictwa kulturowego.

Europa 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu

Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2014-2017 realizuje zadania określone w *Strategii Europa 2020*, w tym przede wszystkim omówione w celach 4. i 5. tej strategii: Cel 4. *Edukacja*. Kierunek działań: zapewnienie dostępu do wiedzy i informacji wpływających na ogólny poziom kompetencji, w szczególności ludzi młodych oraz Cel 5. *Walka z ubóstwem i wykluczeniem społecznym*. Kierunek działań: zagwarantowanie przestrzegania praw podstawowych osób ubogich i wykluczonych społecznie, zapewnienie im godnych warunków oraz umożliwienie im aktywnego udziału w życiu społeczeństwa.

Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2013. Uzupelnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020

Ogólne wytyczne do konstruowania gminnych programów opieki nad zabytkami zawiera przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 21 września 2004 r. *Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2013* (oraz

Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020) - rządowy dokument tworzący ramy dla nowoczesnego mecenatu państwa w sferze kultury, a przede wszystkim dla nowoczesnie pojmowanej polityki kulturalnej państwa, a także dla wspólnoty Polski z Unią Europejską. Głównym celem strategii jest działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju kulturalnego regionów w Polsce.

Instrumentami realizacji założonych celów częściowych w *Narodowej Strategii Rozwoju Kultury* są dokumenty wdrożeniowe:

1. Narodowy Program Kultury *Wspierania Debiutów i Rozwój Szkół Artystycznych „Maestria”*.
2. Narodowy Program Kultury *Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego*.
4. Narodowy Program Kultury *Promocja Czytelnictwa i Rozwój Sektora Książki*.
3. Narodowy Program Kultury *Rozwój Instytucji Artystycznych*.
5. Narodowy Program Kultury *Znaki Czasu*.

Za realizację celów operacyjnych wymienionych w *Narodowej Strategii Rozwoju Kultury* odpowiedzialne są ogłaszane corocznie programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Na 2017 r. zostały ogłoszone przez Ministra Kultury i Dziedzictwa następujące programy:

Programy z zakresu twórczości artystycznej i edukacji kulturalnej

- Muzyka
- Zamówienia kompozytorskie
- Nowowiejski 2017
- Teatr i taniec
- Sztuki wizualne
- Narodowe kolekcje sztuki współczesnej
- Regionalne kolekcje sztuki współczesnej
- Film
- Wydarzenia artystyczne dla dzieci i młodzieży
- Edukacja artystyczna
- Edukacja kulturalna
- Kultura dostępna

Programy z zakresu literatury i promocji czytelnictwa

- Literatura
- Promocja czytelnictwa
- Czasopisma
- Conrad 2017
- Partnerstwo dla książki

Programy z zakresu dziedzictwa kulturowego

- Kolekcje muzealne
- Wspieranie działań muzealnych
- Kultura ludowa i tradycyjna
- Ochrona zabytków
- Ochrona zabytków archeologicznych
- Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą
- Miejsca Pamięci Narodowej za Granicą
- Badanie polskich strat wojennych

Programy infrastrukturalne

- Infrastruktura kultury
- Infrastruktura szkolnictwa artystycznego
- Infrastruktura domów kultury

Inne programy

- Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego
- Rozwój sektorów kreatywnych.

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030

Jest to najważniejszy krajowy dokument strategiczny dotyczący zagospodarowania przestrzennego kraju. *Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030* przyjęta została Uchwałą Nr 239 Rady Ministrów z dnia 13 grudnia 2011 r.

W dokumencie tym przedstawiono wizję zagospodarowania przestrzennego kraju w perspektywie 2030 roku, określono cele i kierunki polityki zagospodarowania kraju, wskazano zasady oraz mechanizmy koordynacji i wdrażania publicznych polityk rozwojowych.

Uwarunkowania wynikające z dziedzictwa kulturowego uwzględniono wśród uwarunkowań polityki przestrzennego zagospodarowania kraju. Uznano, że dziedzictwo kulturowe – tak materialne, jak i odnoszące się do sfery wartości niematerialnych – jest częścią współczesnej przestrzeni. Obejmuje nie tylko pojedyncze obiekty kubaturowe lub ich zespoły, ale także – całość jednostki przestrzennej – obiekt wraz z otaczającą go przestrzenią.

Założono, że w perspektywie najbliższych dwudziestu lat rola dziedzictwa kulturowego w procesach rozwoju przestrzennego będzie rosła – zwiększanie się zamożności społeczeństwa oraz przekształcenia o charakterze kulturowym będą powodowały wzrost znaczenia rozwojowego zarówno materialnych jak i niematerialnych składników dziedzictwa kulturowego. Ich lokalizacja i umiejętność wykorzystania w procesach rozwoju będzie wpływała pozytywnie na tok koncentracji gospodarczej, ludnościowej i rangę kultury i turystyki.

Jednym z celów strategicznych jest efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej terytorialnie zróżnicowanych potencjałów rozwojowych przy zachowaniu spójności przyrodniczo-kulturowej służącej realizacji konstytucyjnej zasady zrównoważonego rozwoju.

2.3.3. Infrastruktura informacji przestrzennej o zabytkach

Dostęp społeczny do zasobu dziedzictwa kulturowego, jakim są zabytki, w zasadniczy sposób został zwiększony dzięki infrastrukturze informacji przestrzennej, poprzez opublikowanie w Internecie danych o położeniu zabytków w obszarze całego kraju.

Obowiązkowy zakres danych o zabytkach oraz tryb, w jakim dane te muszą być publikowane w Internecie w formie usług sieciowych, określają *Ustawa z dnia 4 marca 2010 r. o infrastrukturze informacji przestrzennej* (tekst jednolity Dz. U. z 2017 r., poz. 1382) oraz Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2007/2/WE z dnia 14 marca 2007 r. ustanawiająca infrastrukturę informacji przestrzennej we Wspólnocie Europejskiej (INSPIRE).

Organem odpowiedzialnym za wprowadzenie do infrastruktury informacji przestrzennej danych o zabytkach chronionych prawem, jest Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Generalny Konserwator Zabytków w imieniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego powierzył to zadanie dyrektorowi Narodowego Instytutu Dziedzictwa.

Informacja o zabytkach nieruchomych, w tym archeologicznych, wpisanych do rejestru została opublikowana na internetowym portalu mapowym Narodowego Instytutu Dziedzictwa: geoportal.nid.pl [www.mapy.zabytek.gov.pl/nid/]. Informacje o zabytkach Jedliny-Zdroju publikowane są jako warstwa w Systemie Informacji Przestrzennej miasta Jedlina-Zdrój [<http://mjedlinazdroj.e-mapa.net/>].

2.4. Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami w wojewódzkich dokumentach strategicznych

2.4.1. Program opieki nad zabytkami Województwa Dolnośląskiego

Program opieki nad zabytkami Województwa Dolnośląskiego obejmujący lata 2016-2020, przyjęty przez Sejmik Województwa Dolnośląskiego Uchwałą Nr XXIII/687/16 z dnia 28 czerwca 2016 r. jest najważniejszym strategicznym dokumentem wojewódzkim dla ochrony zabytków regionu. Jest to druga edycja dokumentu.

W *Programie opieki nad zabytkami Województwa Dolnośląskiego* przyjęto następującą wizję rozwoju regionu: „Wielokulturowe dziedzictwo Dolnego Śląska stanowi fundament nowoczesnego i otwartego regionu europejskiego i wpisuje się w europejską politykę kulturalną. Utrzymanie tożsamości i autentyzmu kulturowego regionów europejskich stanowi, zgodnie z zapisami Traktatu Ustanawiającego Wspólnotę Europejską (Dz. Urz. UE 2006 C 321/E), jeden z ważniejszych czynników rozwojowych”.

Założenia programowe poprzedziła analiza SWOT, która celnie wskazuje aktualne uwarunkowania i tendencje w zakresie dziedzictwa kulturowego w obszarze województwa dolnośląskiego, a większość z wskazanych zagadnień można odnieść również do zasobu zabytków Jedliny-Zdroju. Analiza ta została przeprowadzona w oparciu o dostępne dane statystyczne, dane dotyczące stanu zachowania zabytków wpisanych do rejestru zabytków, jak również wnioski wynikające z prowadzonej przez samorząd województwa działalności związanej z dofinansowaniem ochrony i opieki nad zabytkami w latach 2007–2015.

Głównym celem dokumentu wojewódzkiego jest określenie warunków organizacyjnych i finansowych dla realizacji zadań w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami zgodnie z kompetencjami samorządu województwa dolnośląskiego.

Udzielanie dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach oraz na wyposażenie zabytków w systemy przeciwłamaniowe i przeciwpożarowe jest najbardziej spektakularnym działaniem prowadzonym przez samorząd województwa dolnośląskiego związanym z ochroną zabytków. Z tych dotacji rokrocznie korzystają również właściciele i użytkownicy dolnośląskich obiektów zabytkowych.

2.4.2. Inne dokumenty strategiczne województwa poruszające problematykę ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020 r.

W zaktualizowanej *Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020 r.* przyjętej Uchwałą Nr XXXII/932/13 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 28 lutego 2013 r. zdefiniowano wizję rozwoju regionu: „Dolny Śląsk 2020 jako zintegrowana wspólnota regionalna, region konkurencyjny, spójny, otwarty, dynamiczny...” Wizji tej podporządkowano cel jego rozwoju: „Dolny Śląsk regionem koncentracji innowacyjnych podmiotów produkcyjnych i usługowych współpracujących z rozwiniętym sektorem badawczym oraz intensywnego rozwoju nowoczesnej turystyki opartej o współpracę międzyregionalną i transgraniczną, tworzących razem atrakcyjne miejsca do życia dla mieszkańców o coraz wyższych kwalifikacjach i rozwiniętej kulturze obywatelskiej”. Uznano, że Dolny Śląsk dysponuje wszechstronnym potencjałem turystycznym, o czym decydują walory kulturowe, a zwłaszcza zasoby dziedzictwa materialnego, krajobrazowe i przyrodnicze, w większości objęte ochroną prawną.

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa dolnośląskiego. Perspektywa 2020

W *Planie zagospodarowania przestrzennego województwa dolnośląskiego. Perspektywa 2020* (obowiązujący dokument przyjęty Uchwałą Nr XLVIII/1622/2014 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 27 marca 2014 r.) wskazano ogólne kierunki i zasady ochrony oraz wykorzystania zasobów przyrodniczo-krajobrazowych i kulturowych, jak również poprawy stanu środowiska regionu, w tym:

- harmonijne kształtowanie krajobrazu kulturowego,
- ochronę oraz poprawę stanu i wykorzystania zespołów zabytkowych, w tym realizację kompleksowej rewitalizacji zabytkowych układów przestrzennych miast i zespołów zabytkowych w obszarze województwa.

Sejmik Województwa Dolnośląskiego w dniu 30 kwietnia 2015 r. podjął uchwałę w sprawie przystąpienia do opracowania kolejnej edycji planu zagospodarowania przestrzennego województwa dolnośląskiego. Zadanie to zostało powierzone Instytutowi Rozwoju Regionalnego. Służby konserwatorskie odpowiedzialne będą za prawidłowe sformułowanie aktualnej problematyki ochrony dziedzictwa kulturowego w regionie.

Strategia rozwoju Polski Zachodniej 2020

Celem głównym strategii jest zwiększenie konkurencyjności makroregionu w wymiarze europejskim. Jego osiągnięcie możliwe będzie dzięki działaniom stymulującym i wzmacniającym kluczowe potencjały rozwojowe makroregionu. W dokumencie tym Jedlinę-Zdrój uwzględniono jako jedno z najważniejszych uzdrowisk sudeckich.

2.4.3. Dokumenty i projekty strategiczne powiatu wałbrzyskiego, Aglomeracji Wałbrzyskiej oraz inne o znaczeniu lokalnym, zawierające problematykę ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Strategia Rozwoju Powiatu Wałbrzyskiego na lata 2014-2020

Przyjęty Uchwałą Nr XXII/125/14 Rady Powiatu Wałbrzyskiego z dnia 17 lipca 2014 r. dokument określa kierunki rozwoju powiatu wałbrzyskiego w horyzoncie czasowym do 2020 r. Dokonując diagnozy stanu, podkreślono wysokie walory przyrodnicze i krajobrazowe regionu, wskazano najcenniejsze obiekty, które dysponują dużym potencjałem atrakcyjności turystycznej, w tym obiekty znajdujące się w Jedlinie-Zdroju.

Zdefiniowano trzy potencjały rozwojowe powiatu: potencjał przestrzeni, potencjał zasobów naturalnych oraz potencjał społeczny. Sformułowana została wizja oraz misja powiatu wałbrzyskiego. Dla rozwoju powiatu przyjęto cztery cele strategiczne:

- Cel 1. Poprawa dostępności przestrzennej.
- Cel 2. Rozwój przedsiębiorczości w oparciu o zasoby wewnętrzne.
- Cel 3. Włączenie społeczne oraz podniesienie jakości życia mieszkańców.
- Cel 4. Podniesienie jakości edukacji.

Strategia Rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej na lata 2013-2020

Uchwałą Nr XVI/89/12 Rady Miasta Jedlina-Zdrój z dnia 24 kwietnia 2012 r. przyjęto ***Deklarację Aglomeracji Wałbrzyskiej***, a tym samym podjęto wolę współdziałania z jednostkami samorządu terytorialnego w ramach Aglomeracji Wałbrzyskiej.

Deklaracja Aglomeracji Wałbrzyskiej jest dokumentem, który przyjęto w celu integracji terytorialnej zmierzającej do budowania potencjału regionu, wykorzystującego warunki społeczne, gospodarcze, naukowe,

kulturalne, przyrodnicze i historyczne. W dokumencie tym wskazano konieczność wspólnego strategicznego dokumentu planistycznego.

Uchwałą Nr XIX/107/12 Rady Miasta Jedlina-Zdrój z dnia 27 września 2012 r. przyjęto **Strategię Rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej na lata 2013-2020**.

Dokument *Strategia Rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej na lata 2013-2020* obejmuje diagnozę Aglomeracji jako miejskiego obszaru funkcjonalnego, bilans strategiczny w kategoriach sił i słabości oraz szans i zagrożeń wraz z analizą SWOT, a także rozstrzygnięcia strategiczne, w tym koncepcję funkcjonowania Aglomeracji Wałbrzyskiej, wizję, priorytety strategii, cele strategiczne, kierunki i działania oraz listę przedsięwzięć strategicznych i wspierających, w tym w ujęciu zintegrowanych inwestycji terytorialnych (ITI).

Strategia Rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej na lata 2013-2020 definiuje ponadto podstawowe założenia dla przyszłego Programu Operacyjnego Aglomeracji Wałbrzyskiej.

Dokonana została ocena Aglomeracji Wałbrzyskiej z punktu widzenia atrakcyjności inwestycyjnej, mieszkaniowej czy też turystycznej, przy czym zostały docenione zasoby poszczególnych gmin, w tym zasoby środowiska kulturowego – w przypadku Jedliny-Zdroju zarówno zabytkowe obiekty związane z funkcjonowaniem uzdrowiska jak i zabytkowe obiekty kolejowe. Jako szansę uznano przebieg szlaków kulturowych przez obszar Aglomeracji.

Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Aglomeracji Wałbrzyskiej

Zintegrowane Inwestycje Terytorialne Aglomeracji Wałbrzyskiej (ZIT AW) są instrumentem rozwoju terytorialnego, współfinansowanym ze środków Unii Europejskiej w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014-2020, realizowanym przez porozumienie gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej z wykorzystaniem możliwości finansowych, jakie dają Fundusze Europejskie w okresie 2014–2020.

Najważniejszym dokumentem regulującym zasady wparcia w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych jest *Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Aglomeracji Wałbrzyskiej*. W dokumencie tym wskazano na niezbędne do realizacji cele rozwojowe i priorytety oraz zaproponowano plan finansowy wraz z listą przedsięwzięć możliwych do realizacji.

Obszar wsparcia jest tożsamy z obszarem Aglomeracji Wałbrzyskiej, utworzonym przez 22 gminy (Kamienna Góra – miasto, gmina wiejska Kamienna Góra, Lubawka, Nowa Ruda – miasto, gmina wiejska Nowa Ruda, Świebodzice, Boguszów-Gorce, Szczawno-Zdrój, Czarny Bór, Głuszyca, Mieroszów, Walim, Wałbrzych, Jedlina-Zdrój, Stare Bogaczowice, miasto Świdnica, Jaworzyna Śląska, Strzegom, Żarów, Dobromierz, Marcinowice i gmina wiejska Świdnica), które należą do czterech powiatów (wałbrzyskiego, kamiennogórskiego, świdnickiego oraz kłodzkiego).

Jednym z przyjętych jest Priorytet 2.7. „Ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa kulturowego”. Uznano, że dla gospodarki Aglomeracji Wałbrzyskiej kluczowe znaczenie ma turystyka bazująca na dziedzictwie kulturowym, osiągnięciach cywilizacyjnych wyrażonych w architekturze, czy zbiorach muzealnych. Uznano znaczenie dziedzictwa kulturowego dla rozwoju tożsamości lokalnej.

Partnerstwo Sowiogórskie

Uchwałą Nr V/27/15 Rady Miasta Jedlina-Zdrój z dnia 31 marca 2015 r. Gmina Jedlina-Zdrój przystąpiła do Stowarzyszenia - Lokalnej Grupy Działania „Partnerstwo Sowiogórskie”.

Uchwałą Nr VIII/40/15 Rady Miasta Jedlina-Zdrój z dnia 30 czerwca 2015 r. Gmina Jedlina-Zdrój przystąpiła do Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Partnerstwo Sowiogórskie” w okresie programowania 2014 – 2020.

Celem Stowarzyszenia jest pozyskiwanie środków finansowych oraz opracowywanie i realizacja innych programów pomocowych oraz projektów współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej. Przyjęto dokument: *Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność w ramach Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020. Partnerstwo Sowiogórskie. Dla obszaru gmin: Głuszyca, Jedlina-Zdrój, Nowa Ruda, Pieszyce, Walim*. W skład obszaru objętego *Strategią* wchodzi obszar pięciu gmin z południowej części województwa dolnośląskiego, położonych w masywie Gór Sowich, których spójność wynika również z uwarunkowań historycznych, jak również z zasobu dziedzictwa kulturowego.

W dokumencie tym uznano, że rozwój turystyki, rekreacji i wypoczynku jest szansą ożywienia gospodarczego Gminy Jedlina-Zdrój jako uzupełnienie uzdrowskiego charakteru miasta i lecznictwa uzdrowskiego.

3. Uwarunkowania wewnętrzne opieki nad zabytkami

3.1. Zasób zabytków Jedliny-Zdroju

Jedlina-Zdrój jest miastem o niejednorodnej strukturze urbanistycznej, w którego granicach administracyjnych znajdują się obszary dawnych wsi: Kamieńsk, Jedlinka, Suliszów i Glinica, o bogatym i zróżnicowanym zasobie zabytkowym. Zasób zabytkowy miasta wyróżnia się tym, że związany był z uzdrowską funkcją miejscowości, rozwijającą się w oparciu o wyjątkowe właściwości klimatu oraz naturalne wody lecznicze. Uzdrowska funkcja miejscowości określiła urbanistyczny układ miejscowości z placem Zdrojowym i towarzyszącą mu zielenią uzdrowską, jak również z nią związane było powstanie reprezentacyjnych budowli z Domem Zdrojowym, halą spacerową i pijalnią wód mineralnych oraz licznych hoteli i pensjonatów.

Miasto położone jest na Przedgórzu Sudeckim, w obrębie Gór Wałbrzyskich. Obszar miasta leży w obrębie doliny rzeki Bystrzyca oraz doliny potoku Jedlina. Najwyższe szczyty Gór Wałbrzyskich w granicach administracyjnych miejscowości – to: Borowa, Sucha i Wołowiec. W granicach miasta znajdują się objęte ochroną przyrodniczą: Park Krajobrazowy Sudetów Wałbrzyskich i Park Krajobrazowy Gór Sowich oraz otulina Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich.

Obszar Jedliny-Zdroju już od pradziejów był penetrowany przez grupy ludzkie, raczej nie zasiedlany. Najstarsze znaleziska pochodzą z epoki kamienia: być może z mezolitu - ok. 10 tys. lat temu do 4000-3500 p.n.e., ale najpewniej z neolitu - ok. 5400 do 2100 p.n.e. Są to narzędzia: bliżej nieokreślone narzędzie kamienne znalezione w latach 30. XX w. na krawędzi doliny strumienia w Pokrzywiance oraz neolityczna motyka odkryta w roku 1884.

Pozostałe znaleziska z Jedliny-Zdroju są datowane na średniowiecze, czyli na okres kształtowania się systemu osadniczego w tym rejonie – Jedlinka istniała prawdopodobnie już w XIII w. (pierwsza wzmianka z 1305 r.), natomiast pierwsza wzmianka o Glinicy, wchodzącej obecnie w skład Jedliny-Zdroju pochodzi z 1353 roku. Ciekawym znaleziskiem jest ostroga z VII wieku (wczesne średniowiecze), której losy po odnalezieniu są nieznane – prawdopodobnie zaginęła.

Według źródeł archiwalnych na terenie obecnego założenia pałacowego lub w jego pobliżu znajdował się zamek wzniesiony w czasie panowania Bolka I (1250-1301) a zniszczony prawdopodobnie w trakcie wojen husyckich.

Początki kształtowania się Jedliny-Zdroju sięgają końca XVII w. Pierwotnie była to kolonia Jedlinki.

Jako historyczny moment założenia uzdrowiska w Jedlinie-Zdroju (*Charlottenbrunn*, następnie *Bad Charlottenbrunn – do 1945 r.*) uznano wykupienie w 1723 r. parceli ze źródłem leczniczym przez właścicieli dóbr w Jedlinie (obecnie część miasta) - austriackiego generała Johanna Christopa von Seher-Thoss i jego drugiej żony Charlotty Maximiliany, z domu von Pückler. Wzniesiono Dom Zdrojowy oraz pawilon – obudowę źródła. Powstająca wokół źródła zabudowa dała początek obecnemu centrum uzdrowiska z wydłużonym placem Zdrojowym, przy którym wznoszono reprezentacyjne obiekty uzdrowskie. Źródło oraz rozwijająca się wokół niego kolonia otrzymały nazwę od imienia właścicielki.

Wypływające naturalnie, z podłoża porfirowego źródło zostało uznane za lecznicze w 1697 roku. Źródło nazwano *Sauerborn* lub *Tannhauser-Sauerbrunnen* z powodu jego szczawianego odczynu. W 1726 r. medyk Georg Jachmann ze Świdnicy opracował opis właściwości leczniczych źródła. Znajdowało się ono pierwotnie na terenie pastwisk należących do kmiecia z Jedlinki Caspra Schāla, który przy źródle założył dom mieszkalny

Grundhof (budynek ten w latach 20. XX w., posiadający ogród z kolonadą zaliczono do najciekawszych hoteli w Jedlinie; po 1945 r. został rozebrany, obecnie w jego miejscu – u zbiegu ul. Niepodległości i pl. Zdrojowego – znajduje się parking).

Przez właścicielkę dóbr w Jedlinie – Charlotte von Seher-Thoss został ufundowany w 1748 r. zbor ewangelicki (pierwsza ewangelicka kaplica w Jedlinie została wybudowana w 1540 r., a w 1594 r. wzniesiono nowy kościół ewangelicki, który został przejęty przez katolików w 1654 r.); budynek ten znajdował się prawdopodobnie w okolicach dzisiejszego pl. Zdrojowego, w 1840 r. groził zawaleniem. Wpłynęło to zatem na podjęcie decyzji o budowie nowego kościoła. Z dawnego zespołu zboru zachował się barokowy dom pastora przy ul. Wałbrzyskiej 1.

Według opisu F.A. Zimmermanna z 1785 r. w Jedlinie znanych było 7 leczniczych źródeł, które ujęte były w jeden strumień. Zgodnie z przekazami ikonograficznymi około połowy XVIII w. źródło z wodą osłonięte był pawilonem otoczonym kratą i zwieńczonym kopułą, a obecny pl. Zdrojowy już wówczas otoczony był reprezentacyjnymi budowlami.

Po śmierci ostatniego spadkobiercy majątku w Jedlinie uzdrowiskiem zajmowała się rodzina von Pückler. W 1823 r. Dom Zdrojowy nabył geolog, biolog i aptekarz Carl Beinert.

W 1837 r., w czasie prowadzonej przebudowy Domu Zdrojowego odkryto przy budynku nowe źródło, nazwane *Elisenquelle* (później zwane *Theresienquelle*). Wówczas eksploatowano jeszcze dwa źródła używane do leczniczych kąpeli. W 1. połowie XIX w. urządzano pierwsze tereny spacerowe dla kuracjuszy.

W 2. ćw. XIX w. nastąpił rozwój przestrzenny miejscowości. Zabudowa mieszkalna i uzdrowiskowa powstała na południe od pl. Zdrojowego, na północnym odcinku ul. Piastowskiej.

Około połowy XIX w. założono park uzdrowiskowy na północ od pl. Zdrojowego (na tyłach obecnej posesji przy ul. Warszawskiej 2), w 1849 r. założony został park *Karlshain* (obecnie *Park Południowy*) oraz wybudowano gospodę, tzw. *Szwajcarkę*.

W 1861 r. uzdrowisko – stanowiące nadal część majątku w Jedlinie – zakupił Carl Krister, przemysłowiec, właściciel fabryki porcelany w Wałbrzychu. Z jego inicjatywy przebudowano halę spacerową i pawilon ze źródłem, zmodernizowano tereny rekreacyjne. Wówczas obecną formę architektoniczną uzyskał Dom Zdrojowy – założony na rzucie litery „L”, z neoklasycystycznym wystrojem elewacji.

W tym czasie miała miejsce w Jedlinie kolejna duża inwestycja. W 1855 r. gmina ewangelicka pozyskała grunt pod nowy kościół ewangelicki. W latach 1855-1860 został opracowany projekt (autor nieznany), natomiast prace budowlane przy kościele prowadzono w latach 1861-1863. Przy budowie zatrudnieni byli wałbrzysianie - budowniczości bracia Silber, oraz cieśla Mayer. Kościół wzniesiono jako bazylikę, o architekturze inspirowanej włoską architekturą romańską i architekturą gotycką. W 1895 r. kościół wyposażono w nowy ołtarz i ambonę oraz wykonano polichromię wnętrza. Przy kościele założono cmentarz. Około 1870 r. wybudowano plebanię (ul. Piastowska 15).

W latach 1883-1884 uzdrowisko, które podupadło po śmierci Kristera, zostało wykupione przez założoną w 3. ćw. XIX w. gminę Jedlina-Zdrój. Wówczas ukształtowana została obecnie zachowana sylweta miejscowości i jej układ przestrzenny.

Około 1900 r. nastąpił okres rozbudowy i modernizacji uzdrowiska. Nawierzchnie głównych ulic wybrukowano, ulice otrzymały oświetlenie gazowe, do domów doprowadzono instalacje wodociągowe, w budynkach uzdrowiskowych założono oświetlenie elektryczne, przeprowadzono prace modernizacyjne na terenie parków, większość ulic otrzymywała nasadzenia drzew. W 1898 r. wybudowano okazały budynek poczty, obecnie ul. Warszawska 6. Zabudowa rozwinęła się wzdłuż obecnej ul. Piastowskiej, z dominantą w postaci kościoła ewangelickiego oraz przy ulicach na północ od pl. Zdrojowego: Wałbrzyskiej, Warszawskiej i Sienkiewicza. W końcu XIX w. i na początku XX w. powstała luźna zabudowa w zachodniej części miejscowości – przy ul. Akacyjowej, Poznańskiej i Cmentarnej. Okazałe wille i pensjonaty otoczone zielenią powstały na zboczu wzniesienia, na północ od ul. Piastowskiej – przy ul. Pięknej, Kościelnej i Chojnowskiej,

w tym dom wypoczynkowy *Pestalozzihaus* towarzystwa *Pestalozziverein* przy obecnej ul. Chojnowskiej 12, wybudowany w 1914 r.

W okresie międzywojennym urządzenia uzdrowiskowe były po raz kolejny modernizowane. Jedlina-Zdrój była znanym uzdrowiskiem z licznymi pensjonatami, domami gościnnymi i hotelami, między innymi przy pl. Zdrojowym: hotel *Deutsches Haus*, obecnie Uzdrowiskowy Szpital Kardiologiczny *Teresa, Hirschberger Hof* czy *Kaiserhof*. W latach 20. i 30. ubiegłego stulecia kontynuowano zabudowę w zachodniej części miejscowości, m.in. przy ul. Poznańskiej powstało osiedle domów w tzw. *stylu tyrolskim*.

W 1934 r. wzniesiono w południowej części Jedliny-Zdroju katolicki kościół parafialny pw. Trójcy Świętej – projekt i nadzór budowlany prowadził Alfons Weiger, architekt z Wałbrzycha. W układzie bryły świątyni widoczna jest zależność stylistyczna od architektury bizantyjskich bazylik z kampanilami.

Po 1945 r. układ przestrzenny uzdrowiskowej części Jedliny-Zdroju z centralnym pl. Zdrojowym nie uległ większym zmianom. Budowle monumentalne Jedliny-Zdroju oraz zabudowa uzdrowiskowa i mieszkalna w większości się zachowały.

W trakcie remontu jest dawny kościół ewangelicki. Świątynia ta, po II wojnie światowej, do 1967-1968 r. była użytkowana przez gminę ewangelicką; w 1971-1972 r. została przekazana konsystorzowi kościoła ewangelicko-augsburskiego. Wiele lat była nieużytkowana, a część wyposażenia przekazano do innych kościołów. W 2001 r. kościół został przejęty przez rzymskokatolicką parafię pw. Trójcy Świętej.

Przez obecny obszar administracyjny Jedliny-Zdroju prowadzą dwie linie kolejowe (nr 285 i 286).

Pierwsze koncepcje połączenia linią kolejową Wałbrzycha i Kłodzka powstały już w 1854 r. Budowę trasy rozpoczęto dopiero w 1874 r., a linię otwarto 15.10.1880 r.; na dwutorową przebudowano ją w latach 1908-1913. Linię kolejową Wałbrzych-Kłodzko (linia nr 286) można uznać za wybitne dzieło inżynieryjne i architektoniczne w skali ponadregionalnej. Szczególne znaczenie posiadają drogowe urządzenia inżynieryjne, mosty kolejowe, a przede wszystkim tunele, które uchodziły w ówczesnych Niemczech za rozwiązanie wzorcowe. Wzdłuż 50 km trasy wzniesiono ponad 150 inżynieryjnych budowli drogowych, w tym 3 tunele (pod górami Świerkowa Kopa, Sajdak i Mały Wołowiec – dwa ostatnie częściowo w obszarze miasta). Nie bez znaczenia jest również wysoki poziom architektoniczny dworców kolejowych, wpisanych w krajobraz sudecki, wznoszonych w tzw. „stylu rodzimym”, w duchu historyzmu.

Stacja Jedlina-Zdrój (*Charlottenbrunn*) powstała w 1880 r. W latach 1908-1913 stację tę rozbudowano, wykonano dwa perony wyspowe, które zostały wybrukowane i nakryte drewnianymi wiatami przeciwdeszczowymi, wzniesiono dwie nastawnie, zbudowano lokomotywnię. Mniej więcej w tym czasie elewacje dworca zostały otynkowane. W latach 60. XX w. przeprowadzono gruntowny remont budynku dworca.

Przystanek osobowy Jedlina Górna (*Steingrund*) uruchomiony został w 1898 r. W czasie przebudowy linii kolejowej na dwutorową w latach 1908-1913 wzniesiono nowe obiekty stacyjne: dwukondygnacyjny budynek dworca, toaletę, budynek mieszkalny, peron wyspowy z prowadzącym od strony dworca tunelem oraz wiatą. Architektura zespołu stacji nawiązuje do cech stylu tzw. „rodzimego”. Od lat 90. XX w. postępuje degradacja budynku dworcowego.

Kolej Doliny Bystrzycy (*Weistritzthalbahn*) (Wrocław) – Świdnica – Jedlina-Zdrój (linia nr 285), poprowadzona wzdłuż obniżenia Górnej Bystrzycy realizowana była w latach 1902-1904, chociaż plany rozbudowy funkcjonującej od 1844 r. linii kolejowej Wrocław – Świdnica o odcinek do Jedliny-Zdroju istniały już na początku lat 60. XIX w. Podczas działań wojennych w 1945 r. część obiektów, w tym mostów, została uszkodzona. Do 1950 r. trwała odbudowa zniszczonych fragmentów. W 1989 r. ze względów ekonomicznych zaprzestano regularnych przewozów osobowych na tej linii. W 1997 r. całkowicie wstrzymano przejazd pociągów. W tym roku podjęto decyzję o rewitalizacji tej linii. Odcinek Świdnica – Jedlina-Zdrój ma być odnowiony do 2022 roku.

Stacja kolejowa Jedlina Dolna (*Tannhausen-Charlottenbrunn*) powstała na półce skalnej wyciętej w zboczu góry Karwiniec, na gruntach dawnej wsi *Tannhausen*. Budynek dworca stanowi reprezentatywny przykład małego dworca osobowo-towarowego, którego architekturę kształtowano w duchu historyzmu. W 1989 r. budynek przestał pełnić swą pierwotną funkcję, obecnie jest zaadaptowany na mieszkania.

Wieś **Jedlinka** (*Tannhausen* – do 1945 r.) wzmiankowana była w źródłach pisanych już w 1305 r. Źródła archiwalne wskazują, że we wsi (prawdopodobnie na terenie obecnego założenia pałacowego lub w pobliżu) znajdował się zamek wzniesiony w czasie panowania Bolka I (1250-1301). Przed rokiem 1372 zamek był powiązany administracyjnie z zamkiem Rogowiec (*Hornschloss*), po roku 1372 wszedł w skład posiadłości należących do zamku Grodno w Zagórze Śląskim (*Kynsburg*). Według informacji zawartych w Aktach Wydziału Samorządowego Prowincji Śląskiej w Archiwum Państwowym we Wrocławiu najstarsze założenie obronne zostało zniszczone w trakcie wojen husyckich (?).

Dobra w Jedlinie uzyskały samodzielność przed 1611 r. Pierwszym właścicielem dóbr był Heinrich von Kuhl. W rękach rodu dobra pozostawały do 1663 roku. W 1666 r. majątek przejęli Hans Heinrich, Hans Carl von Seyer i Gottfried von Seyer und Kuhner (do 1698 r.). Następnie dobra przeszły na własność Abrahama von Czettritz und Neuhaus, austriackiego generała Johanna Christopha von Seher-Thoss i jego drugiej żony Charlotty Maximiliany, z domu von Pückler. Po śmierci jej syna dobrami zarządzała rodzina von Pückler. Od lat 30. XIX w. kilkakrotnie zmieniali się właściciele majątku, m.in. w 1861 r. dobra zakupił właściciel fabryki porcelany w Wałbrzychu – Carl Krister (zm. 1864 r.). W 1889 r. posiadłość przejął Gustav Böhm, którego spadkobiercy władali majątkiem do czasów wojny. W czasie II wojny światowej na terenie założenia funkcjonował obóz jeniecki. Po 1945 r. obiekty pełniły różne funkcje.

Siedziba szlachecka mogła powstać w Jedlinie najwcześniej w latach ok. 1600-1615. Relikty tej budowli zachowały się w kondygnacji piwnic. Przed 1743 r. dwór był modernizowany. W końcu XVIII w. lub na początku XIX w. od strony północnej dobudowano nowe skrzydło, w którym funkcjonował browar. Budowlę przebudowano w latach 1861-1862 z inicjatywy Carla Kristera. Obecny układ przestrzenny zespołu pałacowego ukształtowany został na początku lat 60. XIX w. – wówczas wzniesiono oficyny oraz budynki gospodarcze wokół rozległego, wydłużonego, czworobocznego dziedzińca. Po wschodniej stronie pałacu rozciąga się park, założony już w latach 1826-1850.

W 1528 r. Christoph Hochberg sprowadził z Miśni do Jedlinki pierwszych górników. Wiadomo, że w 1512 r. w szybie w Jedlinie pracowało 12 górników.

W 1. połowie XIX w. wieś składała się z trzech części: Środkowej, Dolnej (obecnie miejscowość Olszyniec) oraz Jedlinka Górna (obecnie część Głuszycy). W 3. ćw. XIX w. funkcjonowały w Jedlinie duże zakłady przemysłowe (przędzalnia i fabryka maszyn, obie na terenie obecnej Głuszycy).

Zachowany układ przestrzenny dawnej wsi nie jest jednolity. Główną osią miejscowości jest ul. Noworudzka. Pierwotnie wieś miała układ ulicowy. Północną jej część zajmuje rozległe założenie pałacowo-parkowe z folwarkiem, być może posadowione w miejscu dawnego zamku.

Wśród zabudowy wiejskiej wyróżnia się zespół rezydencjonalny rodziny kupieckiej położony przy obecnej ul. Noworudzkiej 13, 15, 17, który został zbudowany w 1792 r. i następnie przebudowywany w XIX w. Przy ul. Noworudzkiej 2 zachował się zespół dawnego sołectwa. Okazałe domy kmiecie zachowały się również przy ul. Jasnej (2, 4 oraz 6, 8) oraz przy ul. Hożej 2, 4, 6 z zachowanym domem wybudowanym w konstrukcji szkieletowej w 1693 roku.

Na terenach należących do dóbr w Jedlinie powstała w 1752 r. kolonia **Suliszów** (*Sophienau* – do 1945 r.). W 1763 r. założono tam sztolnię, należącą do Hochbergów z Książa. Zabudowa kolonii powstała zapewne w 4. ćw. XIX w. W 1818 r. założono w miejscowości wójtostwo. W Suliszowie funkcjonowała kopalnia *Sophienabrube* oraz szyb *Anna*.

Okolo połowy XVIII w. Suliszów był niewielką wsią ulicową, zabudowa koncentrowała się wzdłuż obecnej ul. Bolesława Chrobrego. W północnej części wsi, w 1857 r. otwarta została fabryka porcelany Juliusa Schwartza. Po pożarze w 1923 r. została gruntownie przebudowana w latach 1923-1925. Kompleks zabytkowych budynków fabrycznych dominuje w obecnym układzie przestrzennym dawnej miejscowości.

Po wybudowaniu dworca kolejowego w 1880 r. w południowej części Suliszowa powstała zabudowa nawiązująca charakterem do budynków miejskich. Najbardziej reprezentacyjną budowlą dawnej wsi jest szkoła wzniesiona w 1911 r., przy ul. J. Słowackiego 5.

Najstarsza wzmianka o wsi **Glinica** (*Lehmwasser* – do 1945 r.) pochodzi z 1353 r. Była to wówczas wieś książęca. W okresie nowożytnym rozwijało się tu tkactwo. W 1846 r. została założona garbarnia i fabryka wyrobów skórzanych, która funkcjonowała do 1945 roku. Przed 1945 r. Glinica podlegała zarządowi miasta Jedlina-Zdrój. Wielodrożny układ dawnej odrębnej miejscowości o luźnej zabudowie nie tworzy obecnie wyraźnego siedliska. Zabudowa skupiona jest przy ul. Kłodzkiej, S. Moniuszki, Kamiennej i G. Narutowicza. Przy ul. S. Moniuszki założony został w 1883 r. cmentarz. Przy ul. Kłodzkiej usytuowana jest wielorodzinną zabudowa mieszkalna, tu też usytuowany jest budynek mieszczący do czasów wojny gospodę *Gasthof zum Schulte-Schacht*.

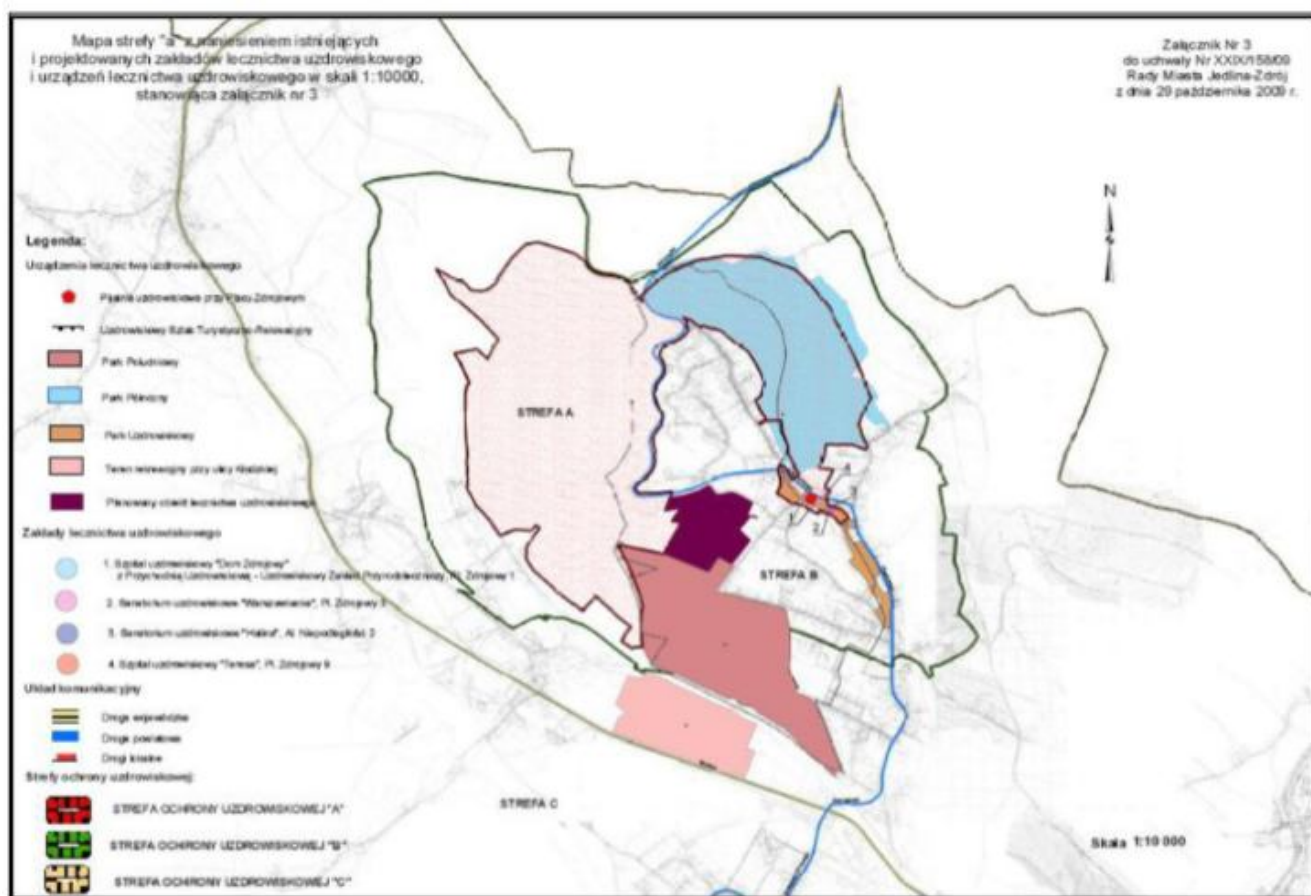
Kamięnsk (*Steingrund* – do 1945 r.) był natomiast częścią domeny Hochbergów z Książa. Jest to miejscowość założona zapewne dopiero w okresie nowożytnym; integralną częścią Kamięnska była kolonia Pokrzywianka (*Nesselgrund* – do 1945 r.). W XIX w. mieszkańcy trudnili się tkactwem, działały tu kopalnie węgla kamiennego oraz tkalnie.

Wieś położona jest przy drodze prowadzącej z Wałbrzycha w stronę Nowej Rudy, luźna zabudowa znajduje się po obu stronach ul. Kłodzkiej. W 1937 r. na wzniesieniu zbudowany został według projektów Alfonsa Weigera katolicki kościół pw. Wniebowzięcia NMP. W zabudowie wyróżnia się także budynek szkolny (obecny adres: ul. Pokrzywianka 1) oraz dawny budynek gminy (ul. Kłodzka 77), za którym znajduje się teren dawnego cmentarza komunalnego. Przy ul. Kłodzkiej znajdują się także zabudowania dawnych zakładów przemysłowych oraz w południowej części miejscowości – zespół dworca kolejowego.

3.2. Uzdrawisko

Jedlina-Zdrój jest gminą uzdrawiskową, której obszarowi nadany został status uzdrawiska w trybie *Ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o lecznictwie uzdrawiskowym, uzdrawiskach i obszarach ochrony uzdrawiskowej oraz o gminach uzdrawiskowych* (tekst jednolity Dz. U. z 2017 r., poz. 1056).

Statut Uzdrawiska Jedlina-Zdrój ustanowiono Uchwałą Nr XXIX/158/09 Rady Miasta Jedlina-Zdrój z dnia 29 października 2009 r. (tekst jednolity ogłoszono Uchwałą Nr XIX/109/12 Rady Miasta Jedlina-Zdrój z dnia 27 września 2012 r.).

Mapa uzdrawiska (strefa „A”).

Załącznik nr 3 do Uchwały Nr XXIX/158/09 Rady Miasta Jedlina-Zdrój z dnia 29 października 2009 r.

http://bipumjedlina.hb.pl/UserFiles/File/Uchwały%202009/Uchwały_pazdziernik_2009/Zalacznik3_do_Uchwały_XXIX.158.09.pdf

Na terenie uzdrawiska występują udokumentowane naturalne surowce lecznicze: mineralna woda lecznicza swoista 0,11% szczawy wodorowęglanowo – wapniowo – magnezowo – sodowej, fluorkowej, żelazistej, radonowej, z odwiertu „J-300”.

Na terenie uzdrawiska występuje klimat o udokumentowanych właściwościach leczniczych: klimat i bioklimat Jedliny-Zdroju cechuje się właściwościami leczniczymi i profilaktycznymi, które mogą być wykorzystywane w leczeniu klimatycznym chorób narządu ruchu i stanów pourazowych oraz chorób układu oddechowego i układu nerwowego. Bioklimat ze względu na zróżnicowaną bodźcowość termiczną posiada także walory hartujące układ termoregulacyjny i może wspomagać leczenie układu pokarmowego i moczowego.

W uzdrowisku prowadzone jest leczenie uzdrowiskowe w następujących kierunkach leczniczych: choroby ortopedyczno-urazowe, choroby reumatologiczne, choroby kardiologiczne i nadciśnienie, choroby górnych dróg oddechowych, choroby dolnych dróg oddechowych, choroby układu trawienia, choroby nerek i dróg moczowych.

Zgodnie ze statutem na obszarze uzdrowiska, obejmującego obszar miasta w granicach administracyjnych, wyznaczono strefy ochrony uzdrowiska „A”, „B” oraz „C”.

W strefach ochrony uzdrowiskowej „A” i „B” zawierają się zabytkowe obszary chronione oraz zabytkowe zespoły zieleni.

Zakłady lecznictwa uzdrowiskowego mieszczą się w obiektach zabytkowych oraz ujętych w *Gminnej Ewidencji Zabytków Miasta Jedlina-Zdrój*: Szpital Uzdrowiskowy *Dom Zdrojowy* (pl. Zdrojowy 1), Sanatorium Uzdrowiskowe *Warszawianka* (pl. Zdrojowy 3), Szpital Uzdrowiskowy *Teresa* (pl. Zdrojowy 9) oraz obiekt na obszarze zabytkowym: Sanatorium Uzdrowiskowe *Halina* (al. Niepodległości 2).

Urządzenia lecznictwa uzdrowiskowego: *Park Północny* oraz pijalnia uzdrowiskowa na pl. Zdrojowym – są to również obiekty ujęte w *Gminnej Ewidencji Zabytków Miasta Jedlina-Zdrój*, a *Uzdrowiskowy Szlak Turystyczno-Rekreacyjny* związany jest z udostępnieniem najwartościowszych zabytków Jedliny-Zdroju.

3.3. Gminny program opieki nad zabytkami Miasta Jedlina-Zdrój na lata 2018-2021 a gminne dokumenty programowe

Gminny program opieki nad zabytkami Miasta Jedlina-Zdrój na lata 2018-2021 zgodny jest z najważniejszymi dokumentami gminnymi o charakterze strategicznym, a w szczególności z:

- *Strategią Rozwoju Gminy Jedlina-Zdrój na lata 2011-2020*, przyjętą Uchwałą Nr XII/62/11 Rady Miasta Jedlina-Zdrój z dnia 25 listopada 2011 r.,
- *Wieloletnią Prognozą Finansową Gminy Jedlina-Zdrój na lata 2017-2027*, przyjętą Uchwałą Nr XIII/133/16 Rady Miasta Jedlina-Zdrój z dnia 30 listopada 2016 r., (zmiana: Uchwałą Nr XXX/172/17 Rady Miasta Jedlina-Zdrój z dnia 29 czerwca 2017 r.),
- *Wieloletnim Programem Inwestycyjnym* stanowiącym załącznik nr 10 do Uchwały Nr XXIII/132/16 Rady Miasta Jedlina-Zdrój z dnia 30 listopada 2016 r.,
- *Programem Rewitalizacji Miasta Jedlina-Zdrój*, przyjętym Uchwałą Nr XIX/108/16 Rady Miasta Jedlina-Zdrój z dnia 30 czerwca 2016 r. uzupełnionym Uchwałą Nr XXII/129/16 Rady Miasta Jedlina-Zdrój z dnia 9 listopada 2016 r. oraz Uchwałą Nr XXVI/159/17 Rady Miasta Jedlina-Zdrój z dnia 30 marca 2017 r.,
- *Planem Odnowy Miejscowości Jedlina-Zdrój na lata 2009-2017*, przyjętym Uchwałą Nr XXIV/134/09 Rady Miasta Jedlina-Zdrój z dnia 26 lutego 2009 r. oraz zatwierdzonym Uchwałą Nr XXIV/135/09 Rady Miasta Jedlina-Zdrój z dnia 26 lutego 2009 r.,
- *Gminnym Programem Ochrony Środowiska*, przyjętym Uchwałą Nr XIX/108/12 Rady Miasta Jedlina-Zdrój z dnia 27 września 2012 r.,
- *Wieloletnim programem gospodarowania mieszkaniowym zasobem Gminy Jedlina-Zdrój w latach 2013-2017*, przyjętym Uchwałą Nr XXI/129/12 Rady Miasta Jedlina-Zdrój z dnia 29 listopada 2012 r.,
- *Strategią Rozwoju Turystyki w Gminie Jedlina-Zdrój na tle Subregionu Turystycznego „Góry Wałbrzyskie”*,
- uchwałami budżetowymi,

oraz dokumentami wyznaczającymi kierunki polityki przestrzennej miasta, w tym:

- *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Jedlina-Zdrój* przyjętym Uchwałą Nr XXXIX/208/2010 Rady Miasta Jedlina-Zdrój z dnia 10 listopada 2010 roku.

Wszystkie dokumenty strategiczne Jedliny-Zdroju opierają się na uznaniu różnorodnego i bogatego dziedzictwa kulturowego miasta oraz roli zasobu zabytkowego w kształtowaniu zarówno gospodarczego jak i społecznego potencjału miasta.

Strategia Rozwoju Gminy Jedlina-Zdrój na lata 2011-2020

W tym głównym dokumencie strategicznym sformułowano misję miasta: „Jedlina-Zdrój zawsze atrakcyjna - jako nowoczesne uzdrowisko o randze krajowej i europejskiej, wykorzystująca naturalne walory przyrodnicze, historyczne i kulturowe, zachowująca zrównoważony rozwój przy aktywnym współdziałaniu i dla dobra społeczności lokalnej”. Szanse rozwoju miasta określone są przede wszystkim przez istniejące walory uzdrowiskowe i turystyczne.

Z punktu widzenia ochrony dziedzictwa kulturowego miasta istotne jest przyjęcie w *Strategii* następujących celów strategicznych rozwoju:

- kreowanie Jedliny-Zdroju jako nowoczesnego uzdrowiska o randze krajowej i zagranicznej wykorzystującego dla swojego rozwoju naturalne bogactwo przyrody, położenie geograficzne i wielowiekową tradycję uzdrowiskową,
- Jedlina-Zdrój – miasto ładu przestrzennego, nowoczesnej i funkcjonalnej infrastruktury miejskiej,
- instytucje miejskie i działające w sferze kultury elementy rozwoju kulturalnego i edukacji kulturalnej oraz zachowania dziedzictwa kulturowego miasta i regionu,
- Miejska Biblioteka Publiczna ośrodkiem edukacji i rozwoju intelektualnego poprzez propagowanie wartości i popularyzację czytelnictwa oraz budowanie pozytywnego wizerunku MBP,
- zasada zrównoważonego rozwoju miasta podstawą podejmowania przedsięwzięć związanych z rozwojem turystyki,
- ochrona środowiska naturalnego, działania proekologiczne i edukacja ekologiczna stanowią obszary mające kluczowe znaczenie dla rozwoju uzdrowiska oraz wszystkich dziedzin życia mieszkańców a także ich przyszłych pokoleń,
- stworzenie i konsekwentne realizowanie systemu identyfikacji wizualnej kreującego unikalną markę miasta i regionu, efektywnie wspomagającego jego turystyczny, rekreacyjny i ekskluzywny wizerunek, jednoznacznie rozpoznawalny i wyróżniany na rynku turystycznym.

Wieloletnia Prognoza Finansowa Gminy Jedlina-Zdrój na lata 2017-2027

W tym strategicznym dokumencie finansowym miasta zaplanowane zostały zadania związane z ochroną środowiska kulturowego miasta, m.in.: rewitalizacja przestrzeni publicznej w centrum, modernizacja ulic, zagospodarowanie turystyczne terenów w obrębie Gór Wałbrzyskich (Szlaki Turystyczne Jedliny-Zdroju i Wałbrzycha), adaptacja i modernizacja budynków i lokali mieszkalnych, modernizacja cmentarza komunalnego, sporządzenie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

Program Rewitalizacji Miasta Jedlina-Zdrój

Zadania z zakresu ochrony zabytków, opieki nad zabytkami i szerzej – zachowania dziedzictwa kulturowego stanowią element miejskiego programu rewitalizacyjnego, którego realizacja ma miejsce w okresie obowiązywania niniejszego *Programu*.

Rewitalizacja – zgodnie z definicją sprecyzowaną w *Ustawie z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji* (tekst jednolity Dz. U. z 2017 r., poz. 1023) wybranego obszaru miasta realizowana przez władze samorządowe w celu stworzenia warunków ich rozwoju jest kompleksowym i wieloletnim procesem przemian. Służy wyprowadzeniu ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych. Jest procesem kompleksowym i zintegrowanym, obejmującym sferę gospodarczą, społeczną, środowiskową oraz infrastrukturalno-przestrzenną. Procesy rewitalizacyjne sterowane są przez jednostki samorządu terytorialnego przy akceptacji i współpracy lokalnej społeczności.

Program Rewitalizacji Miasta Jedlina-Zdrój jest aktualnym dokumentem koordynującym procesy rewitalizacji Jedliny-Zdroju, stanowi podstawę ubiegania się o środki finansowe na realizację zadań, które zostały w nim wpisane. W dokumencie dokonano analizy czynników społecznych, gospodarczych, środowiskowych, przestrzennych i technicznych, a następnie wyznaczono obszar rewitalizacji. Wskazano konkretne działania zmierzające do odnowienia, przywrócenia lub nadania nowych funkcji tego obszaru.

Celem głównym programu jest „ożywienie społeczne i gospodarcze poprzez podniesienie potencjału turystycznego obszaru zdegradowanego”. Realizacja celu głównego nastąpi poprzez cele szczegółowe:

Cel 1. Jakościowa zmiana warunków życia i wypoczynku w obszarze rewitalizacji.

Cel 2. Zmiana wizerunku obszaru rewitalizacji poprzez uporządkowanie przestrzeni publicznej oraz podwórek wokół budynków wielorodzinnych.

Cel 3. Aktywizacja osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem zawodowym lub społecznym.

Ze względu na fakt, że realizacja programu wykracza poza możliwości finansowe miasta, przedstawiono listę planowanych przedsięwzięć, które ubiegać się będą o dofinansowanie w ramach regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego na lata 2014-2020, Działanie 6.3. Rewitalizacja zdegradowanych obszarów (tzw. lista „A”) oraz listę projektów pozostałych, które będą się ubiegały o dofinansowanie z innych źródeł (tzw. lista „B”). Przedsięwzięcia te omówiono dokładnie w rozdziale 4.3.

Gminny Program Ochrony Środowiska

Dokument ten jest zarówno źródłem wiedzy o stanie środowiska naturalnego miasta, jak również stanowi podstawę do podejmowania decyzji o realizacji zadań proekologicznych oraz starania się o pozyskanie dofinansowania na ich realizację. Przyjęto długoterminowy cel strategiczny dla miasta, jakim jest: „harmonijny, zrównoważony rozwój miasta-uzdrowiska w symbiozie ze środowiskiem naturalnym, z troską o środowisko i działaniami poprawiającymi jego stan”.

Wieloletni program gospodarowania mieszkaniowym zasobem Gminy Jedlina-Zdrój w latach 2013-2017

Zasób mieszkaniowy Gminy Jedlina-Zdrój stanowią lokale znajdujące się w 10 budynkach stanowiących własność gminną oraz lokale znajdujące się w 116 budynkach stanowiących własność wspólnot mieszkaniowych. Część z tych budynków powstała przed 1945 rokiem.

Strategia Rozwoju Turystyki w Gminie Jedlina-Zdrój na tle Subregionu Turystycznego „Góry Wałbrzyskie”

Dokument ten został opracowany w 2009 r. i jest częścią audytu turystycznego sporządzonego dla subregionu turystycznego „Góry Wałbrzyskie”. Punktem wyjścia jest uznanie turystyki za ważny i przyszłościowy sektor gospodarki. Jako bardzo ważny element rozwoju turystyki wskazano walory kulturowe regionu: obiekty architektury i budownictwa, muzea, zbiory i wystawy, instytucje kulturalne, tradycje i imprezy kulturalne oraz pozamaterialne walory kulturowe. Przyjęto następujące cele strategiczne strategii:

Cel strategiczny 1: nowoczesna infrastruktura turystyczna i okołoturystyczna.

Cel strategiczny 2: nowoczesna infrastruktura turystyczna i okołoturystyczna.

Cel strategiczny 3: partnerstwo na rzecz rozwoju turystyki.

Na podstawie przyjętej strategii turystyki subregionu opracowano drzewo priorytetowych celów operacyjnych i kierunków działania dla Jedliny-Zdroju. W ramach celu strategicznego 1. przyjęto następujące kierunki działania związane z ochroną środowiska kulturowego miasta: rewitalizacja wydzielonych zespołów urbanistycznych zabytkowych fragmentów miasta, rewitalizacja zespołu obszarów zdrojowych, rewitalizacja i budowa nowych ciągów komunikacyjnych w kierunku zwiększenia dostępności usług turystycznych, opracowanie i bieżąca aktualizacja dokumentów planistycznych dających podstawę do podejmowania decyzji lokalizacyjnych w nowych obszarach turystycznych ze szczególnym uwzględnieniem terenów turystycznie atrakcyjnych.

3.4. Ochrona zabytków Jedliny-Zdroju – stan prawny

Wśród zabytków Jedliny-Zdroju brak obiektów o randze światowej, wyróżnionych wpisem na listę światowego dziedzictwa UNESCO, jak i krajowej, objętych ochroną prawną jako pomniki historii czy wpisanych na Listę Skarbów Dziedzictwa. Nie utworzono również w obszarze miasta parku kulturowego.

3.4.1. Rejestr zabytków

Rejestr zabytków dla miasta Jedlina-Zdrój prowadzi Dolnośląski Wojewódzki Konserwator Zabytków we Wrocławiu. On też jest zobowiązany do gromadzenia dokumentacji w tym zakresie.

Rejestr zabytków prowadzony jest w formie odrębnych ksiąg dla zabytków: „A” – dla zabytków nieruchomych, „B” – dla zabytków ruchomych, „C” – dla zabytków archeologicznych.

Wojewódzki Konserwator Zabytków dokonuje wpisu w księdze, jeżeli decyzja o wpisie zabytku do rejestru stała się ostateczna. Przy wpisie zabytki otrzymują numer rejestru – numer kolejnej pozycji w księdze rejestru, pod którą wpisany jest zabytek.

Zgodnie z art. 9. *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* do rejestru zabytków wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Do rejestru może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku. Na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków informację o wpisie zabytku nieruchomego do rejestru ujawnia się w księdze wieczystej nieruchomości. Decyzja o wpisie do rejestru stanowi podstawę wpisu w katastrze nieruchomości, jak również informację o wpisie do rejestru zabytku nieruchomego ogłasza się w wojewódzkim dzienniku urzędowym.

Zgodnie z art. 10. *Ustawy* do rejestru wpisuje się zabytek ruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku. Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę.

Do rejestru zabytków nie wpisuje się zabytków wpisanych na Listę Skarbów Dziedzictwa, do inwentarza muzeum lub wchodzących w skład narodowego zasobu bibliotecznego.

Obecnie na obszarze Jedliny-Zdroju:

- rejestr zabytków nieruchomych obejmuje 21 zespołów i obiektów,
- w rejestrze zabytków ruchomych nie figuruje żaden obiekt,
- do rejestru zabytków archeologicznych nie wpisano żadnego obiektu.

Rejestr zabytków nieruchomych

Obiekty, zespoły i założenia urbanistyczne wpisane do rejestru zabytków objęte są rygorami ochrony konserwatorskiej wynikającymi z *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*.

Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 22 czerwca 2017 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków

(Dz.U. z 2017 r., poz. 1265) określa tryb i sposób wydawania pozwoleń, w tym szczegółowe wymagania, jakim powinien odpowiadać wniosek i pozwolenie na prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków.

Na oficjalnej stronie internetowej BIP Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków we Wrocławiu zamieszczony jest wykaz zabytków nieruchomych z terenu województwa dolnośląskiego, obejmujący obiekty wpisane do rejestru zabytków w Jedlinie-Zdroju [<http://wosoz.ibip.wroc.pl/public/?id=92697>].

Obiekty wpisane do rejestru zabytków w Jedlinie-Zdroju zostały ujęte w prowadzonym od 2009 r. przez Narodowy Instytut Dziedzictwa ogólnopolskim programie weryfikacji rejestru zabytków, którego celem było określenie faktycznego stanu obiektów oraz uporządkowanie dokumentacji rejestru. Podczas weryfikacji wskazano obiekty nieistniejące, niezidentyfikowane, szczególnie zagrożone, które nie utraciły wartości zabytkowych. Dodatkowo wytypowano obiekty, które ze względu na wartości artystyczne i historyczne kwalifikują się do wpisu do rejestru zabytków.

Wśród zabytków Jedliny-Zdroju wskazano obiekty szczególnie zagrożone, które nie utraciły wartości zabytkowych:

- dworzec kolejowy Jedlina Górna (*Steingrund*) przy linii kolejowej Wałbrzych – Kłodzko, ob. budynek nieużytkowany, ul. Kłodzka 59a (własność skarbu państwa),
- dworzec kolejowy Jedlina Dolna (*Tannhausen-Charlottenbrunn*) przy linii Kolei Doliny Bystrzycy (*Weistritzhalbahn*) (Wrocław) – Świdnica – Jedlina-Zdrój, ob. budynek mieszkalny, ul. Kłodzka 22 (własność skarbu państwa),
- oficyna II mieszkalna z browarem w zespole pałacowo-parkowym z folwarkiem w Jedlinie, ul. Zamkowa 5 (własność prywatna).

Porządkowanie rejestru zabytków pozostaje poza kompetencjami władz samorządowych, wskazać należy jednak konieczność aktualizacji niektórych decyzji o wpisie do rejestru zabytków, zwłaszcza w zakresie jednoznacznego wskazania przedmiotu ochrony.

Wyjaśnienia wymaga decyzja o wpisie do rejestru zabytków zespołu pałacowego w Jedlinie (ul. Zamkowa 4, 5, 6, 8, nr rej. A/4224/686/Wł z dnia 27.01.1978) w zakresie jednoznacznego określenia granic zespołu zabytkowego i parku oraz jednoznacznego wskazania obiektów podlegających ochronie na mapie ewidencyjnej.

Niejednoznaczny jest również wpis do rejestru zabytków Domu Zdrojowego, pl. Zdrojowy 1 (nr rej. A/4216/1127/Wł z dnia 3.05.1985). Z treści decyzji nie wynika, czy objęty ochroną prawną jest tylko główny człon budowli, czy również skrzydło południowe i aneks północny. Decyzja wymaga uzupełnienia o jednoznaczne wskazanie obiektu podlegającego ochronie na mapie ewidencyjnej.

Pozostałe decyzje o wpisie do rejestru zabytków obiektów położonych w granicach miasta są jednoznaczne i prawidłowo wskazują przedmiot ochrony; wymagają aktualizacji ze względu na zmiany adresów.

Jedlina-Zdrój. Zespoły i obiekty wpisane do rejestru zabytków:

L.p.	Miejscowość	Obszar/obiekt/ zespół	Datowanie	Ulica	Numer	Numer rejestru zabytków	Data decyzji o wpisie do rejestru zabytków	Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego Uwagi do rejestru zabytków	Własność
1.	Jedlina-Zdrój	kościół ewangelicki, obecnie w użytkowaniu rzymskokatolickiej parafii pw. Trójcy Świętej	lata 1861-1863	Jana Pawła II	2	80/A/02	25.02.2002	Uchwała Nr XXI/136/12 Rady Miasta Jedlina-Zdrój z dnia 29 listopada 2012 r.	rzymskokatolicka parafia pw. Trójcy Świętej w Jedlinie-Zdroju
2.	Jedlina-Zdrój	dom pastora, obecnie dom mieszkalny	lata 1751-1752 lub 1773 r., lata ok. 1900-1910	Wałbrzyska	1	A/4213/1132/Wł	3.05.1985	Uchwała Nr XXI/136/12 Rady Miasta Jedlina-Zdrój z dnia 29 listopada 2012 r.	wspólnota mieszkaniowa
3.	Jedlina-Zdrój	pałac	lata ok. 1600-1615, przed 1743 r., XVIII/XIX w., lata 1861-1862, 1889 r.	Zamkowa	8	A/4224/686/Wł	27.01.1978	Uchwała Nr XV/84/12 Rady Miasta Jedlina-Zdrój z dnia	własność prywatna
4.	Jedlina-Zdrój	oficyna I administracyjno-mieszkalna w zespole pałacowo-parkowym z folwarkiem	ok. 1862 r.	Zamkowa	4, 6	A/4224/686/Wł	27.01.1978	Uchwała Nr XV/84/12 Rady Miasta Jedlina-Zdrój z dnia 28 marca 2012 r.	własność prywatna
5.	Jedlina-Zdrój	oficyna II mieszkalna z browarem w zespole pałacowo-parkowym z folwarkiem	ok. 1862 r.	Zamkowa	5	A/4224/686/Wł	27.01.1978	Uchwała Nr XV/84/12 Rady Miasta Jedlina-Zdrój z dnia 28 marca 2012 r.	własność prywatna
6.	Jedlina-Zdrój	park w zespole pałacowo-parkowym z folwarkiem	ok. 1862 r.	Zamkowa	obok nr 8	A/4224/686/Wł	27.01.1978	Uchwała Nr XV/84/12 Rady Miasta Jedlina-Zdrój z dnia 28 marca 2012 r. W decyzji o wpisie do rejestru zabytków brak określenia granic zabytkowego zespołu i parku	własność prywatna
7.	Jedlina-Zdrój	Dom Zdrojowy, obecnie Sanatorium Uzdrowskie <i>Dom</i>	2. poł. XVIII w., lata 1836-1837,	pl. Zdrojowy	1	A/4216/1127/Wł	3.05.1985	Uchwała Nr XXI/136/12 Rady Miasta Jedlina-Zdrój z dnia	skarb państwa - województwo

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI
 MIASTA JEDLINA-ZDRÓJ NA LATA 2018-2021

		<i>Zdrojowy</i>	lata 1861-1863					29 listopada 2012 r.	dolnośląskie
8.	Jedlina-Zdrój	zespół zieleni uzdrowskiej wraz z aleją	lata 20. XIX w.	pl. Zdrojowy, al. Niepodległości		A/4210/1333/Wł	30.04.1991	Uchwała Nr XXI/136/12 Rady Miasta Jedlina-Zdrój z dnia 29 listopada 2012 r.	Gmina Jedlina-Zdrój
9.	Jedlina-Zdrój	poczta	1898 r.	Warszawska	6	A/4223/1021/Wł	29.11.1984	Uchwała Nr XV/84/12 Rady Miasta Jedlina-Zdrój z dnia 28 marca 2012 r.	skarb państwa
10.	Jedlina-Zdrój	Pensjonat <i>Villa Cecilie</i> , obecnie budynek w remoncie	ok. 1910 r.	Chojnowska	7	A/4215/1134/Wł	3.05.1985	Uchwała Nr XV/84/12 Rady Miasta Jedlina-Zdrój z dnia 28 marca 2012 r.	własność prywatna
11.	Jedlina-Zdrój	dawny dom wypoczynkowy <i>Pestalozzihaus</i> towarzystwa <i>Pestalozziverein</i>	1914 r.	Chojnowska	12	A/4211/1133/Wł	3.05.1985	Uchwała Nr XV/84/12 Rady Miasta Jedlina-Zdrój z dnia 28 marca 2012 r.	własność prywatna
12.	Jedlina-Zdrój	willa fabrykanta, obecnie dom mieszkalny	ok. 1905-1910 r.	Cmentarna	1	A/4212/1131/Wł	3.05.1985	Uchwała Nr XXI/136/12 Rady Miasta Jedlina-Zdrój z dnia 29 listopada 2012 r.	wspólnota mieszkaniowa
13.	Jedlina-Zdrój	dom mieszkalny z relikami warsztatu kupca płócienniczego	1693 r., k. XVIII w., pocz. XIX w., k. XIX w.	Hoża	6	A/4221/1736	30.06.1966	Uchwała Nr XV/84/12 Rady Miasta Jedlina-Zdrój z dnia 28 marca 2012 r.	Gmina Jedlina-Zdrój
14.	Jedlina-Zdrój	dom mieszkalny	2. ćw. XIX w.	Jasna	4	A/4219/1135/Wł	3.05.1985	Uchwała Nr XV/84/12 Rady Miasta Jedlina-Zdrój z dnia 28 marca 2012 r.	własność prywatna
15.	Jedlina-Zdrój	dom mieszkalno-gospodarczy	ok. poł. XVIII w., 4. ćw. XVIII w., 1. ćw. XIX w.	Jasna	8	A/4218/1129/Wł	3.05.1985	Uchwała Nr XV/84/12 Rady Miasta Jedlina-Zdrój z dnia 28 marca 2012 r.	własność prywatna
16.	Jedlina-Zdrój	kupiecki budynek rezydencjonalny	ok. 1792 r., ok. 1890 r.	Noworudzka	15	A/4222/1212/Wł	15.12.1964	Uchwała Nr XV/84/12 Rady Miasta Jedlina-Zdrój z dnia 28 marca 2012 r.	Gmina Jedlina-Zdrój
17.	Jedlina-Zdrój	willa	XIX/XX w.	Piastowska	7	A/4214/1130/Wł	3.05.1985	Uchwała Nr XXI/136/12 Rady Miasta Jedlina-Zdrój z dnia 29 listopada 2012 r.	Gmina Jedlina-Zdrój, wspólnota mieszkaniowa

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI
 MIASTA JEDLINA-ZDRÓJ NA LATA 2018-2021

18.	Jedlina-Zdrój	willa fabrykanta, obecnie dom mieszkalny	lata ok. 1900-1905	Warszawska	2	A/4217/1128/Wł	3.05.1985	Uchwała Nr XV/84/12 Rady Miasta Jedlina-Zdrój z dnia 28 marca 2012 r.	własność prywatna
19.	Jedlina-Zdrój	hotel <i>Hirschberger Hof</i> , obecnie budynek nieużytkowany	przed 1771 r., XVIII/XIX w.	pl. Zdrojowy	8	A/4220/1136/Wł	3.05.1985	Uchwała Nr XV/84/12 Rady Miasta Jedlina-Zdrój z dnia 28 marca 2012 r.	Gmina Jedlina-Zdrój
20.	Jedlina-Zdrój	dworzec kolejowy Jedlina Dolna (<i>Tannhausen-Charlottenbrunn</i>) przy linii Kolei Doliny Bystrzycy (<i>Weistritzhalbahn</i>) (Wrocław) – Świdnica – Jedlina-Zdrój, obecnie budynek mieszkalny	lata 1902-1904	Kłodzka	20	A/4208/1490/Wł	25.03.1996	Uchwała Nr XV/84/12 Rady Miasta Jedlina-Zdrój z dnia 28 marca 2012 r.	skarb państwa
21.	Jedlina-Zdrój	dworzec kolejowy Jedlina Górna (<i>Steingrund</i>) przy linii kolejowej Wałbrzych – Kłodzko, obecnie budynek nieużytkowany	ok. 1913 r.	Kłodzka	59a	A/4209/1488/Wł	25.03.1996	Uchwała Nr XV/84/12 Rady Miasta Jedlina-Zdrój z dnia 28 marca 2012 r.	skarb państwa

3.4.2. System ochrony krajobrazu kulturowego miasta w dokumentach prawa miejscowego

Główne cele, zasady i zadania polityki przestrzennej Jedliny-Zdroju, jak również instrumenty jej realizacji wobec środowiska kulturowego wyznacza *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Jedlina-Zdrój* przyjęte Uchwałą Nr XXXIX/208/2010 Rady Miasta Jedlina-Zdrój z dnia 10 listopada 2010 r.

W *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Jedlina-Zdrój* określono:

- obszary i obiekty objęte ochroną konserwatorską na podstawie przepisów odrębnych – cmentarze, stanowiska archeologiczne oraz obiekty architektury i budownictwa, zespoły i założenia urbanistyczne wpisane do rejestru zabytków, objęte rygorami ochrony konserwatorskiej wynikającymi z *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (rygory te obowiązują niezależnie od położenia obiektu w poszczególnych strefach ochrony konserwatorskiej lub poza strefami).
- obszary i obiekty proponowane do objęcia ochroną konserwatorską w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego; wyznaczono strefy ochrony konserwatorskiej „A”, „B”, „K” oraz strefy ochrony uzdrowskiej „A”, „B” i „C”.

Ustalenia ochrony środowiska kulturowego zdefiniowane w *Studium uwarunkowań* są wprowadzane w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, a tym samym zgodnie z art. 7. *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* są jedną z pięciu ustawowych form ochrony zabytków.

Obszar Jedliny-Zdroju posiada pełne pokrycie miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego.

3.4.3. Gminna Ewidencja Zabytków Miasta Jedlina-Zdrój

Zgodnie z art. 21. *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy.

Gminna ewidencja zabytków nie stanowi ustawowej formy ochrony zabytków. Jest zbiorem dokumentacji założonej dla obiektów cennych z uwagi na wartości zabytkowe:

- obiekty, zespoły i założenia urbanistyczne wpisane do rejestru zabytków objęte są rygorami ochrony konserwatorskiej wynikającymi z *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*.
- w stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków – decyzje o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego oraz decyzje o warunkach zabudowy wydawane są po uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, zgodnie z pkt 2. ust. 4. art. 53. oraz artykułem 60. *Ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym*; pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje organ administracji architektoniczno-budowlanej w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków zgodnie z ust. 3. art. 39. *Ustawy – Prawo budowlane*.

Obowiązek prowadzenia wojewódzkiej ewidencji zabytków (nieruchomych, archeologicznych i ruchomych) spoczywa na Wojewódzkim Konserwatorze Zabytków. Ewidencja ta ma być prowadzona w formie kart ewidencyjnych zabytków.

Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków.

Gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy prowadzi wójt, burmistrz lub prezydent miasta.

Zakres merytoryczny gminnej ewidencji zabytków oraz wzór karty adresowej gminnej ewidencji zabytków został określony w *Rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem* (Dz. U. z 2011 r., nr 113, poz. 661).

Zakres karty adresowej gminnej ewidencji zabytków obejmuje: nazwę zabytku, czas powstania, miejscowość, adres, przynależność administracyjną, formy ochrony, fotografię z opisem wskazującym orientację albo mapę z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym.

Zgodnie z *Ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* w gminnej ewidencji zabytków winny być ujęte zabytki:

- zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków,
- inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków prowadzonej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków w formie kart ewidencyjnych,
- inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Wojewódzki konserwator zabytków ma obowiązek powiadamiania władz gminy o założeniu karty ewidencyjnej zabytku i wprowadzeniu tym samym nowego obiektu do wojewódzkiej ewidencji zabytków. Na tej podstawie uzupełniana jest gminna ewidencja zabytków.

Instrukcja sporządzania kart ewidencji gminnej została opracowana przez Narodowy Instytut Dziedzictwa (<http://www.nid.pl/idm,175,gminna-ewidencja-zabytkow.html>).

Gminna ewidencja zabytków nie powinna być dokumentem zamkniętym, winna podlegać okresowej aktualizacji, polegającej m.in. na wykreśleniu z ewidencji obiektów nieistniejących oraz gruntownie przebudowanych (zmiana bryły budynku, układu i wielkości otworów okiennych, skucie wystroju elewacji etc.), w oparciu o dane dostarczane z Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków we Wrocławiu – uzupełnianiu o zmiany stanu prawnego (wpis obiektu do rejestru zabytków), nowe ustalenia naukowe, oraz uzupełnianiu i weryfikacji kart adresowych stanowisk archeologicznych.

Gminna Ewidencja Zabytków Miasta Jedlina-Zdrój została opracowana w 2017 r. Lista obiektów, dla których założono karty adresowe, została ustalona w porozumieniu z Dolnośląskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Założono 180 kart adresowych *Gminnej Ewidencji Zabytków Miasta Jedlina-Zdrój*.

Założono 173 karty adresowe *Gminnej Ewidencji Zabytków Miasta Jedlina-Zdrój* dla zabytkowych obszarów, zespołów zabytków, zabytków architektury i budownictwa oraz założeń zielonych, 1 kartę obszaru ochrony archeologicznej oraz 6 kart stanowisk archeologicznych.

Karty adresowe *Gminnej Ewidencji Zabytków Miasta Jedlina-Zdrój* założono po weryfikacji terenowej dla obiektów wskazanych przez Dolnośląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków do ujęcia w ewidencji gminnej według wykazu zamieszczonego na stronie internetowej Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków we Wrocławiu, stan na kwiecień 2017 r. [<http://wosoz.ibip.wroc.pl/public/?id=92696>, stan: maj 2011 r.].

3.5. Działalność instytucji kultury, stowarzyszeń związanych z ochroną zabytków miasta

Gmina Jedlina-Zdrój jest organizatorem instytucji, które statutowo realizują zadania związane z prowadzeniem działalności edukacyjnej, w tym edukacji związanej z historią oraz ochroną środowiska kulturowego miasta. Są to: Centrum Kultury w Jedlinie-Zdroju, Miejska Biblioteka Publiczna w Jedlinie-Zdroju oraz Gminne Centrum Edukacji INFOCENTRUM w Jedlinie-Zdroju.

Stowarzyszenie Miłośników Jedliny-Zdroju

Stowarzyszenie powstało w 2003 roku. Skupia mieszkańców, którzy chcą działać na rzecz rozwoju miasta, poznawania i promocji jego historii. Statutowymi celami stowarzyszenia są m.in. działanie na rzecz rozwoju miasta, propagowanie walorów miasta, w tym: turystycznych i uzdrowiskowych oraz działania na rzecz ich ochrony, dokumentowanie i propagowanie historii miasta, inicjowanie oraz prowadzenie działań oświatowych, kulturalnych, artystycznych, sportowych, rekreacyjnych, itp., w mieście i na jego rzecz, integrowanie różnych środowisk społecznych wokół zagadnień dotyczących miasta.

Stowarzyszenie podejmuje działania edukacyjne, m.in. fundowane są nagrody w konkursach o mieście, opracowywane są publikacje i wydawnictwa dotyczące miasta.

3.6. Szlaki

Miasto posiada infrastrukturę dla wypoczynku całorocznego, w tym szlaki turystyczne, ścieżki rekreacyjne i trasy rowerowe. Szlaki są jedną z form popularyzowania i udostępniania zarówno dziedzictwa kulturowego jak i zasobów przyrodniczych, wytyczane w celu ułatwienia turystom dotarcia do najciekawszych miejsc i obiektów

Uzdrowski Szlak Turystyczno – Rekreacyjny

Jest to główny szlak turystyczny miasta. Prowadzi przez wybrane najciekawsze miejsca Jedliny-Zdroju: źródła wód mineralnych, zabytkowe budowle, pomniki przyrody oraz miejsca wypoczynkowe i punkty widokowe. Początek trasy szlaku wyznaczony został w centrum uzdrowiska, na pl. Zdrojowym, a koniec - kapliczką przy al. Niepodległości.

Szlaki turystyczne i trasy rowerowe

Przez Jedlinę-Zdrój prowadzą piesze szlaki PTTK: czerwony – Szlak Główny Sudecki im. Orłowicza, niebieski - Międzynarodowy Długodystansowy Szlak Pieszy, oraz szlaki piesze żółty i czarny.

Przez miasto przebiegają również lokalne ścieżki rowerowe łączące się z głównymi trasami rowerowymi regionu.

3.7. Ocena stanu zachowania i funkcjonowania środowiska kulturowego oraz główne problemy związane z opieką nad zabytkami Jedliny-Zdroju

Podstawę do sformułowania priorytetów, kierunków działań i zadań *Gminnego programu opieki nad zabytkami Miasta Jedlina-Zdrój na lata 2018-2021* stanowi ocena zasobu zabytkowego miasta i stanu jego ochrony prawnej oraz wskazanie kluczowych problemów związanych z ochroną zabytków i obszarów problemowych z punktu widzenia ochrony dziedzictwa kulturowego.

W obowiązujących dokumentach programowych i planistycznych miasta podkreślane jest wyjątkowe znaczenie dziedzictwa kulturowego poparte jego właściwym rozpoznaniem. Docenione jest znaczenie zasobów zabytkowych w polityce prorozwojowej miasta, dla celów społecznych, gospodarczych i turystycznych. Takie uznanie zasobów stało się możliwe dzięki zauważalnemu procesowi wzmocnienia tożsamości regionalnej oraz wrażliwości wobec problemu ochrony zabytków i dużemu zaangażowaniu społecznemu mieszkańców w opiekę nad zabytkami.

Podjęte przez władze miasta działania rewitalizacyjne, w sferze związanej z ochroną środowiska kulturowego, generalnie zmierzają do poprawy stanu zachowania obiektów zabytkowych leżących na terenie miasta oraz odnowy publicznych przestrzeni miejskich.

W procesie tym zostaną wykorzystane dostępne źródła i instrumenty wsparcia ochrony zabytków, jak również nabyte doświadczenie w pozyskiwaniu wsparcia finansowego z różnych źródeł na ochronę zabytków. Zakres działań będzie limitowany pozyskanymi środkami finansowymi.

Jedlina-Zdrój posiada zróżnicowany i bogaty pod względem wartości kulturowych i przyrodniczych krajobraz miasta, z dużym nasyceniem obiektami zabytkowymi oraz założeniami zieleni, a przede wszystkim – dużą liczbą zabytków związanych z funkcją uzdrowiskową: Dom Zdrojowy, hala spacerowa, pijalnia wód mineralnych, hotele, pensjonaty, parki i promenady uzdrowiskowe.

Są to zarazem - obok budowli sakralnych - zabytki o najwyższym znaczeniu dla miasta.

Najcenniejsze zabytki miasta zostały objęte ochroną prawną poprzez wpis do rejestru zabytków oraz zostały ujęte w *Gminnej Ewidencji Zabytków Miasta Jedlina-Zdrój*. Obie listy nie są zamknięte. Na szczególną ochronę poprzez wpis do rejestru zabytków zasługują w pierwszej kolejności: wzniesiony w 1934 r. kościół parafialny pw. Trójcy Świętej oraz wybudowany w 1937 r. na terenie Kamieńska kościół pw. Wniebowzięcia NMP.

Zabytki archeologiczne

W *Gminnej Ewidencji Zabytków Miasta Jedlina-Zdrój* znajduje się 6 stanowisk archeologicznych, w tym 2 zlokalizowane na mapie i wprowadzone do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, 4 bez lokalizacji, ale ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków w postaci kart KEZA (Karta Ewidencyjna Zabytku Archeologicznego). W *Gminnej Ewidencji Zabytków Miasta Jedlina-Zdrój* ujęto ponadto obszar ochrony archeologicznej zespołu dworskiego datowanego na XVI/XVII(?)–XIX wieku.

Historyczne założenia i układy przestrzenne

Polityka miejska w ostatnich latach skupiła się na rewitalizacji przestrzeni publicznych, w tym centralnej części uzdrowiska. Szczególne miejsce z punktu widzenia ochrony zabytkowych przestrzeni publicznych zajmuje pl. Zdrojowy otoczony reprezentacyjną zabudową uzdrowiskową. Budynki hotelowe zlokalizowane w tej części miasta są sukcesywnie remontowane oraz wpisane w harmonogram zadań rewitalizacyjnych.

Wśród obszarów chronionych znajduje się także najstarsza część dawnej wsi Jedlinka, włączonej w obecne granice administracyjne miasta. Pozostałe siedliska dawnych wsi mają mało czytelne i przekształcone siedliska. Chronione jest również malownicze i wpisane w krajobraz założenie osiedlowe domów dwurodzinnych przy ul. Poznańskiej.

Zabytkowe założenia przestrzenne chronione są zapisami planów miejscowych.

Zabytki sakralne

W obszarze miasta znajdują się trzy świątynie. Rzymskokatolicki kościół parafialny pw. Trójcy Świętej oraz wybudowany w 1937 r. na terenie Kamieńska kościół pw. Wniebowzięcia NMP ze względu na wysokie wartości artystyczne i architektoniczne kwalifikują się do wpisu do rejestru zabytków. Wpis może być również przydatny przy staraniu się o środki finansowe ze źródeł zewnętrznych na ewentualne prace remontowe i konserwatorskie. Dawny ewangelicki kościół przy ul. Jana Pawła II został przejęty przez parafię katolicką i od 2002 r. etapami prowadzony jest remont kapitalny budowli.

Przy użytkowanym cmentarzu komunalnym prowadzone są bieżące prace porządkowe. Dawne cmentarze komunalne przy ul. Kłodzkiej, obok nr 77 oraz przy ul. S. Moniuszki, obok nr 12, będące obecnie własnością gminną, wymagają prac porządkowych.

Założenia rezydencjonalne

Istotną dominantą w krajobrazie miasta jest okazały zespół pałacowo-parkowy z folwarkiem związany historycznie z Jedlinką. Pałac wymaga kontynuacji prac remontowych (elewacje boczne i zachodnia), oficyna mieszkalna z browarem, ul. Zamkowa 5 zachowana jest w stanie awaryjnym i wymaga pilnych prac zabezpieczających, park również wymaga prac porządkowych. Na terenie zespołu mają miejsce różne działania o charakterze rekonstrukcyjnym. Jednym z ostatnich jest rekonstrukcja wagonów pociągu Hitlera wraz z budową rampy dla zwiedzających bezpośrednio przy tylnej elewacji pałacu. Mimo że stanowią ekspozycję tymczasową, wpływają na odbiór pałacu i kompozycji przestrzennej całego założenia. Teren zespołu objęty jest również obszarem ochrony archeologicznej, więc wszelkie prace ziemne na tym terenie powinny być uzgodnione ze służbami archeologicznymi Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków we Wrocławiu.

Założenia uzdrowiskowe

Główne budowle związane z funkcjonowaniem uzdrowiska są zarządzane przez *Uzdrowisko Szczawno-Jedlina S.A.* Dom Zdrojowy, obecnie Sanatorium Uzdrowiskowe *Dom Zdrojowy* przy pl. Zdrojowym 1 oraz pawilon z ujęciem źródła *Charlottenquelle*, obecnie *Pijalnia Wód Mineralnych „Charlotta”* – to budowle, które związane są z powstaniem XVIII-wiecznego uzdrowiska. Wśród reprezentacyjnych budowli zgrupowanych wokół pl. Zdrojowego – to również hotel *Deutsches Haus*, obecnie Uzdrowiskowy Szpital Kardiologiczny *Teresa*, a także nieużytkowane obecnie budynki - hotel z cukiernią i kawiarnią, następnie budynek sanatoryjny *Warszawianka* (pl. Zdrojowy 3), dawny hotel *Kaiserhof* (pl. Zdrojowy 5) oraz dawny hotel *Hirschberger Hof* (pl. Zdrojowy 8). Przywrócenie funkcji pensjonatowej i sanatoryjnej tym obiektom jest warunkiem przywrócenia świetności miasta. Budowlom towarzyszy zespół zieleni uzdrowiskowej, przy którym prowadzone są bieżące prace pielęgnacyjne.

Obiekty użyteczności publicznej

Są to obiekty utrzymane właściwie, w dobrym stanie technicznym. Niektóre z obiektów, które w przeszłości pełniły funkcje publiczne, zostały zaadaptowane do funkcji mieszkalnej (dawna szkoła ewangelicka, ul. Kłodzka 23, szkoła, ul. Pokrzywianka 1).

Zabytkowa zielen

Główne tereny rekreacyjne Jedliny-Zdroju – to parki uzdrowiskowe: *Park Północny* (część założenia stanowi dawny park zdrojowy) oraz *Park Południowy* (dawny leśny park uzdrowiskowy *Karlshain*). Założenia parkowe zostały zrewitalizowane w ramach zadania: *Uzdrowiskowy Szlak Turystyczno-Rekreacyjny*, dofinansowanego z funduszy Unii Europejskiej w ramach priorytetu VI – Turystyka Uzdrawiskowa z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego na lata 2007–2013.

W sporządzonym dla miasta kompleksowym studium konserwatorskim: Adamska B., *Jedlina-Zdrój. Studium historyczno-urbanistyczne*, mps, ROŚiOŚK Wrocław 1998 [archiwum OT NID we Wrocławiu, UM w Jedlinie-Zdroju], na planszy katalogowej wskazane zostały pozostałe założenia zieleni zabytkowej, w tym komponowane ogrody przy willach i pensjonatach, cenne ze względu na wartości historyczne i krajobrazowe. Wskazano ponadto zabytkowe aleje i obsadzenia ulic.

Na obszarze uzdrowiska znajdują się drzewa, będące pomnikami przyrody: sosna limba, ul. Poznańska 3; sosna limba, ul. Cmentarna 1; ambrowiec amerykański, ul. Cmentarna 1; tulipanowiec amerykański, ul. Warszawska 3; cis popolity, pl. Zdrojowy 1.

Pensjonaty, budynki mieszkalne

Jest to najliczniej reprezentowana grupa zabytków architektury Jedliny-Zdroju. Generalnie najbardziej powszechnym typem zagrożeń dla tych obiektów jest zatarcie cech zabytkowych będące skutkiem modernizacji bez poszanowania znaczenia i wartości zabytków (skucie detalu architektonicznego i tynków podczas ocieplenia elewacji, nadbudowy, wymiana stolarki okiennej przy zmianie wykroju otworów okiennych, itp.).

W tej grupie budynków wyróżniają się okazałe pensjonaty, pełniące dawną funkcję do chwili obecnej oraz okazałe wille otoczone ogrodami w uzdrowiskowej części miasta, zazwyczaj utrzymane w należyтым stanie.

Zabudowa dawnych wsi włączonych w obszar miasta w związku z zanikaniem działalności rolniczej zmienia swój charakter. Budynki gospodarcze nie pełnią swych pierwotnych funkcji, są rozbierane, bądź adaptowane na mieszkalne. Na terenach dawnych wsi budowane były również obiekty wielorodzinne, nawiązujące charakterem do architektury miejskiej czy podmiejskiej. Często są to obiekty zdekapitalizowane, wymagające modernizacji i remontów. Szansą dla tych budynków jest wprowadzany przez władze miasta plan rewitalizacji.

Oprócz obiektów architektury wpisanych do rejestru zabytków oraz ujętych w *Gminnej Ewidencji Zabytków Miasta Jedlina-Zdrój* w obszarze miasta istnieje liczna grupa obiektów powstałych przed 1945 r. o lokalnych walorach architektonicznych, istotnych dla historycznie ukształtowanej struktury urbanistycznej miasta.

Zabytki techniki, kolej i przemysł

Zabudowania dawnej fabryki porcelany przy ul. Bolesława Chrobrego 7 – to jedyny chroniony zespół architektury przemysłowej w obszarze miasta. Budynki zostały ujęte w *Gminnej Ewidencji Zabytków Miasta Jedlina-Zdrój*, natomiast obszar zakładu został objęty strefą ochrony konserwatorskiej w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego. Pozostałe obiekty związane z przemysłem nie reprezentują znaczących wartości architektonicznych.

Niezwykle atrakcyjne turystycznie są zabytki związane z dwiema liniami kolejowymi przecinającymi obszar miasta – linią kolejową Wałbrzych – Kłodzko oraz nieczynną linią Kolei Doliny Bystrzycy (*Weistritzhalbahn*) (Wrocław) – Świdnica – Jedlina-Zdrój. Są to budynki dworcowe oraz liczne budowle inżynierskie. Najcenniejsze obiekty kolejowe zostały wpisane do rejestru zabytków oraz ujęte w *Gminnej Ewidencji Zabytków Miasta Jedlina-Zdrój*. W bardzo złym stanie technicznym znajduje się dworzec kolejowy Jedlina Górna (*Steingrund*), w złym stanie – zaadaptowany do celów mieszkalnych dworzec kolejowy Jedlina Dolna

(*Tannhausen-Charlottenbrunn*). Szansą dla tych obiektów jest podjęta w tym roku przez władze wojewódzkie decyzja o rewitalizacji tej linii i odnowieniu jej odcinka Świdnica – Jedlina-Zdrój do 2022 roku.

Oprócz objętych ochroną konserwatorską najcenniejszych zabytków kolejowych lokalne wartości architektoniczne posiadają towarzyszące dworcom wiaty i budowle pomocnicze, a przede wszystkim znajdujące się częściowo w obszarze miasta tunele kolejowe przy linii Wałbrzych-Kłodzko z architektonicznie opracowanymi wjazdami. Są to obiekty, które potencjalnie mogłyby uzupełnić ofertę turystyczną miasta.

Zabytki ruchome

Zasób zabytków nieruchomych dopełniają klasyfikowane jako zabytki ruchome dzieła sztuki i rzemiosła artystycznego. Są to zabytki będące własnością parafii i prywatną. W grupie tej znajdują się zabytki stanowiące wyposażenie kościołów: oryginalne wyposażenie kościoła parafialnego pw. św. Trójcy (m.in. marmurowa mensa ołtarzowa, chrzcielnica, droga krzyżowa, ławki oraz zabytkowa stolarka) oraz dawnego kościoła ewangelickiego (polichromie, fragmenty nagrobków ułożone w urządzonym przy kościele lapidarium), jak również elementy wystroju i wyposażenia pałacu w Jedlinie.

Dziedzictwo niematerialne

Dziedzictwo niematerialne Dolnego Śląska jest ściśle związane z sytuacją polityczną, jaka zaistniała po zakończeniu II wojny światowej. Niemal całkowita wymiana ludności spowodowała nagle przerwanie ciągłości rozwoju kulturowego. Tradycje i zwyczaje przeniesione przez nowych mieszkańców, którzy reprezentowali różne narodowości i grupy etnicznych, zdecydowały o swoistej różnorodności kulturowej regionu.

Dokumentacja, edukacja, promocja

Generalnie zasób zabytkowy Jedliny-Zdrój jest dobrze rozpoznany.

W 1998 r. zostało opracowane kompleksowe studium konserwatorskie dla miasta: Adamska B., *Jedlina-Zdrój. Studium historyczno-urbanistyczne*, mps, ROSiOŚK Wrocław 1998 [archiwum OT NID we Wrocławiu, UM w Jedlinie-Zdroju]. W opracowaniu tym omówiono zagadnienia związane z ochroną środowiska kulturowego Jedliny-Zdroju, studium zawiera również wycieczne do dokumentów planistycznych.

W archiwum delegatury wałbrzyskiej Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków we Wrocławiu zgromadzona jest dokumentacja dla najcenniejszych zabytków miasta opracowana w formie kart ewidencyjnych zabytków nieruchomych i ruchomych, komentarzy i zabytków techniki oraz ewidencje parkowe.

Podczas prac nad *Gminną Ewidencją Zabytków Miasta Jedlina-Zdrój* zweryfikowano w terenie obiekty zabytkowe z obszaru miasta oraz sporządzono aktualną dokumentację fotograficzną.

W mieście działa *Stowarzyszenie Miłośników Jedliny-Zdroju*, którego statutowa działalność związana z edukacją o historii i zabytkach miasta zasługuje na wsparcie władz miasta.

Uzdrowski Szlak Turystyczno-Rekreacyjny stanowi jedną z najbardziej skutecznych form popularyzacji i promocji zabytków miasta.

Brak jest opracowań o charakterze encyklopedycznym, czy monograficznym, dotyczących historii Jedliny-Zdroju, uzdrowiska i jego zabytków.

4. Założenia programowe

Gminny program opieki nad zabytkami Miasta Jedlina-Zdrój na lata 2018-2021 realizuje cele, które wskazuje Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

4.1. Priorytety polityki gminnej związanej z ochroną zabytków i opieką nad zabytkami oraz kierunki działań i zadania *Gminnego programu opieki nad zabytkami Miasta Jedlina-Zdrój na lata 2018-2021*

Priorytet I

Ochrona zabytków i przestrzeni kulturowej Jedliny-Zdroju.

Kierunki działań:

I.1. Planowa, konsekwentna oraz kompetentna realizacja zadań samorządowych w zakresie ochrony zabytków, powiązanie zadań służących ochronie wartości kulturowych ze strategią rozwoju gospodarczego oraz polityką przestrzenną miasta.

Zadania:

- Realizacja zadań z zakresu opieki nad zabytkami wynikających z dokumentów strategicznych miasta.
- Zabezpieczenie w budżetach rocznych środków na zadania związane z ochroną zabytków i opieką nad zabytkami, m.in. w ramach *Programu Rewitalizacji Miasta Jedlina-Zdrój* (omówienie finansowania zadań w rozdziale 4.4.).
- Realizacja polityki przestrzennej wyznaczonej w *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Jedlina-Zdrój*.
- Sporządzanie i aktualizacja miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Wprowadzanie aktualnych i skutecznych zapisów dotyczących ochrony dziedzictwa i krajobrazu kulturowego

w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, w tym ochrony obiektów i obszarów ujętych w *Gminnej Ewidencji Zabytków Miasta Jedlina-Zdrój*.

- Prowadzenie *Gminnej Ewidencji Zabytków Miasta Jedlina-Zdrój* – udostępnienie kart adresowych na oficjalnej stronie internetowej miasta; aktualizacja danych, m.in. uzupełnianie i uaktualnianie informacji dotyczących form ochrony, zakładanie nowych kart adresowych dla obiektów wprowadzonych do wojewódzkiej ewidencji zabytków, po uzyskaniu takiej informacji od Dolnośląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.
- Udostępnianie informacji o zabytkach miasta w systemach elektronicznych.
- Interwencje przy rażących naruszeniach prawa budowlanego (zwłaszcza w zakresie samowoli budowlanych na obszarach objętych ochroną konserwatorską oraz przy obiektach zabytkowych i ujętych w *Gminnej Ewidencji Zabytków Miasta Jedlina-Zdrój*.
- Przeciwdziałanie niszczeniu stanowisk archeologicznych – przy wydawaniu zezwoleń na budowę przestrzeganie konieczności wymagania opinii bądź zezwoleń służb konserwatorskich. Zwrócenie szczególnej uwagi na miejsca oznaczone jako stanowiska archeologiczne oraz na obszar ochrony archeologicznej założenia dworskiego w Jedlinie.
- Docelowo i perspektywicznie – objęcie ochroną w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego wyróżniających się w krajobrazie kulturowym miasta powstałych przed 1945 r. obiektów związanych z infrastrukturą kolejową (zwłaszcza towarzyszących dworcom budowli pomocniczych, tuneli kolejowych przy linii Wałbrzych-Kłodzko z architektonicznie opracowanymi wjazdami, wybranych wiaduktów) o lokalnych walorach architektonicznych, istotnych dla historycznie ukształtowanej struktury urbanistycznej miasta, które nie zostały wskazane przez Dolnośląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków do ujęcia w *Gminnej Ewidencji Zabytków Miasta Jedlina-Zdrój*. Są to obiekty, które potencjalnie mogłyby uzupełnić ofertę turystyczną miasta. Opracowanie listy obiektów.
- W celu ochrony krajobrazu kulturowego i ładu historycznie ukształtowanego układu przestrzennego miasta – przyjęcie uchwały w sprawie zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury, tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń, ich gabarytów, standardów jakościowych oraz rodzaj materiałów budowlanych, z jakich mogą być wykonane (w ramach realizacji Uchwały Nr X/53/15 Rady Miasta Jedlina-Zdrój z dnia 30 września 2015 r. w sprawie przygotowania projektu uchwały w tej sprawie).
- Monitoring *Planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych*.
- Realizacja *Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Jedlina-Zdrój na lata 2015-2032* zgodnie ze zmianą przyjętą Uchwałą Nr XXV/143/17 Rady Miasta Jedlina-Zdrój z dnia 2 lutego 2017 r. - wśród wytypowanych obiektów znajdują się obiekty ujęte w *Gminnej Ewidencji Zabytków Miasta Jedlina-Zdrój* oraz obiekty położone w obszarach ochrony konserwatorskiej.
- Generowanie miejsc pracy przy inwestycjach prowadzonych na obszarach zabytkowych, w tym w zakresie prowadzenia bieżących prac pielęgnacyjnych, porządkowych i zabezpieczających na terenie zabytkowych założeń zielonych, będących własnością gminną oraz przy założeniach zielonych w obszarach ochrony konserwatorskiej, w tym udział w programach związanych z tworzeniem miejsc pracy prowadzonych przez Powiatowy Urząd Pracy w Wałbrzychu.

I.2. Opieka nad zabytkami miasta, dążenie do materialnej poprawy ich stanu zachowania, odbudowy, adaptacji i rewitalizacji. Aktywne zarządzanie materialnym dziedzictwem kulturowym w celu wykorzystania jego potencjału w rozwoju miasta.

Zadania:

- Podejmowanie działań prowadzących do zahamowania procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania poprzez udzielanie dotacji z budżetu Gminy Jedlina-Zdrój na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, położonym na terenie miasta, a nie będącym własnością Gminy Jedlina-Zdrój (omówienie zasad udzielania dotacji w rozdziale rozdział 4.2.).
- W corocznie uchwalanych budżetach zapewnianie środków na udzielanie dotacji z budżetu Gminy Jedlina-Zdrój na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, położonym na terenie miasta, a nie będącym własnością Gminy Jedlina-Zdrój.
- Realizacja zadań wynikających z *Programu Rewitalizacji Miasta Jedlina-Zdrój* – prowadzenie działań mających na celu przede wszystkim: powstrzymanie degradacji obiektów i obszarów o wartościach zabytkowych, kulturowych i przyrodniczych w obszarze rewitalizacji oraz podjęcie działań w celu poprawy stanu ich zachowania (omówienie zadań w rozdziale 4.3.).
- Podejmowanie prac remontowych przy obiektach zabytkowych oraz przy obiektach ujętych w *Gminnej Ewidencji Zabytków Miasta Jedlina-Zdrój*, których Gmina jest właścicielem lub współwłaścicielem (poza obszarem objętym rewitalizacji).
- Podejmowanie starań o dofinansowanie prac przy zabytkach miasta z funduszy zewnętrznych.
- Prowadzenie bieżących prac pielęgnacyjnych, porządkowych i zabezpieczających na terenie zabytkowych założeń zielonych, będących własnością gminną oraz przy założeniach zielonych w obszarach ochrony konserwatorskiej (poza obszarem objętym rewitalizacji).
- Podejmowanie działań zmierzających do poprawy infrastruktury w obszarze historycznych założeń przestrzennych. Zadania takie jak remonty infrastruktury technicznej (np. budowa sieci sanitarnej), oświetlenia ulicznego czy poprawa infrastruktury drogowej (w tym m.in. chodniki, nowe nawierzchnie, ścieżki rowerowe) – prowadzone zgodnie z zasadami konserwatorskimi – związane są bezpośrednio z rewitalizacją tych obszarów.

Priorytet II.

Utrwalenie historycznej tożsamości uzdrowiska Jedlina-Zdrój.

Kierunki działań:

II.1. Kompleksowa ochrona i świadome kształtowanie dziedzictwa kulturowego, przyrodniczego i krajobrazu historycznego uzdrowiska, powstrzymanie degradacji zagrożonych obiektów zabytkowych i obszarów związanych z funkcjonowaniem uzdrowiska oraz podjęcie działań w celu poprawy stanu ich zachowania.

Zadania:

- Uznanie znaczenia wartości zabytkowych i historycznych uzdrowiska jako szansy rozwoju miasta.

- Zachowanie dbałości o krajobraz kulturowy miasta, w tym jego charakterystycznych elementów zabytkowych i przyrodniczych; przestrzeganie rygorystycznej ochrony unikatowych wartości krajobrazu kulturowego miasta w dokumentach planistycznych.
- Prowadzenie inwestycji związanych z rewaloryzacją przestrzeni publicznych uzdrowiska o wysokim standardzie zagospodarowania i wysokich wymaganiach względem estetyki.
- Podejmowanie działań zmierzających do poprawy infrastruktury w obszarze historycznych założeń przestrzennych związanych z działalnością uzdrowiska.
- Utrzymanie w należyтым stanie zabytkowych parków oraz promenad uzdrowskich. Prowadzenie bieżących prac porządkowych i pielęgnacyjnych.
- Inwestowanie oraz wspieranie działań związanych z rozbudową infrastruktury uzdrowskiej poprzez: opracowanie oferty inwestycyjnej pod rozbudowę i budowę obiektów uzdrowskich, rekreacyjnych typu SPA, budowę pensjonatów i domków letniskowych, obiektów do obsługi ruchu turystycznego w poszanowaniu uwarunkowań wynikających z zasad ochrony środowiska kulturowego miasta.

II.2. Budowanie renomy i popularności uzdrowska Jedlina–Zdrój. Zwiększenie atrakcyjności obszarów i obiektów zabytkowych miasta w celach turystycznych i społecznych.

Zadania:

- Wspieranie turystyki kulturowej na terenie uzdrowska poprzez m.in. rozbudowę infrastruktury turystycznej, rozwój szlaków turystycznych i sieci tras rowerowych, organizację gier topograficznych.
- Utrzymanie i popularyzacja *Uzdrowskiego Szlaku Turystyczno-Rekreacyjnego*.
- Tworzenie systemu informacji o zabytkowych urządzeniach uzdrowskich na potrzeby turystyki.
- Tworzenie pozytywnego wizerunku uzdrowska przy współpracy z *Uzdrowskiem Szczawno-Jedlina S.A.* oraz z innymi właścicielami obiektów związanych z uzdrowskiem.
- Promocja uzdrowska oraz jego zabytków (np. na stronach internetowych, typu: uzdrowska.pl).
- Promowanie historii oraz zabytków miasta i uzdrowska podczas imprez i wydarzeń kulturalnych (np. podczas Dni Jedliny, Święta Zdroju, Festiwalu Trzech Kultur itp).
- Promowanie tradycyjnych form i cech lokalnej architektury charakterystycznych dla sudeckich budowli uzdrowskich (w zakresie bryły, detalu architektonicznego, materiału, kolorystyki, rozwiązań konstrukcyjnych).
- Kreowanie modelu odpowiedzialności za zasoby dziedzictwa kulturowego uzdrowska wśród mieszkańców, użytkowników oraz wśród pracowników samorządowych.

Priorytet III:

Edukacja i promocja dziedzictwa kulturowego miasta.

Kierunki działań:

III.1. Uznanie znaczenia dziedzictwa kulturowego w rozwoju miasta oraz jego promocja.

Zadania:

- Wspieranie i dofinansowanie projektów, wydawnictw, albumów, informatorów, map, ulotek i folderów informacyjnych oraz innych realizacji mających na celu promowanie walorów kulturowych jako potencjału dla rozwoju turystyki.
- Udostępnianie na oficjalnej stronie internetowej Urzędu Miasta publikacji będących prezentacją zasobów oraz działań Gminy związanych z ochroną zasobów zabytkowych Jedliny-Zdroju.
- Promocja tzw. dobrych praktyk w zakresie zarządzania obiektami zabytkowymi miasta.
- Współpraca z instytucjami zajmującymi się ochroną dziedzictwa kulturowego (m.in. Narodowy Instytut Dziedzictwa Oddział Terenowy we Wrocławiu).
- Promocja zabytków Jedliny-Zdroju w różnego rodzaju mediach.

III.2. Budowanie klimatu społecznej akceptacji dla idei ochrony zabytków odczytywanych jako źródło tożsamości, wiedzy i dumy z przeszłości i tradycji.

Zadania:

- Inicjowanie i wspieranie projektów związanych z szeroko rozumianym upowszechnieniem wiedzy o dziedzictwie kulturowym miasta, w tym wspieranie organizacji konkursów wiedzy o zabytkach oraz wycieczek szkolnych, których celem jest poznawanie zabytków miasta.
- Wspieranie działalności organizacji społecznych, pozarządowych i środowisk zajmujących się ochroną i opieką nad zabytkami.
- Udział Gminy oraz zachęcenie właścicieli zabytków z terenu miasta do udziału w corocznych edycjach Europejskich Dni Dziedzictwa - ogólnoeuropejskim wydarzeniu promującym dziedzictwo kulturowe.

III.3. Promocja właściwego zarządzania dziedzictwem kulturowym miasta.

Zadania:

- Publikacja na oficjalnej stronie internetowej miasta informacji dotyczących realizacji *Programu Rewitalizacji Miasta Jedlina-Zdrój*.
- Publikacja na oficjalnej stronie internetowej miasta informacji dotyczących udzielania dotacji z budżetu Gminy Jedlina-Zdrój na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, położonym na terenie miasta, a nie będącym własnością Gminy Jedlina-Zdrój.
- Publikacja na oficjalnej stronie internetowej miasta informacji dotyczących prac konserwatorskich finansowanych oraz współfinansowanych z budżetu Gminy oraz prezentacja obiektów, przy których przeprowadzono prace konserwatorskie finansowane oraz współfinansowane z budżetu Gminy.

4.2. Dotacje z budżetu Gminy Jedlina-Zdrój na prace konserwatorskie przy zabytkach

Zgodnie z art. 81. *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* jednostki samorządu terytorialnego mają możliwość dotowania prac konserwatorskich, restauratorskich oraz robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków. Tryb udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków określa w drodze uchwały organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego.

Zasady udzielania dotacji z budżetu Gminy Jedlina-Zdrój na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, położonym na terenie miasta, a nie będącym własnością Gminy Jedlina-Zdrój określa Uchwała Nr XXXIV/210/14 Rady Miasta Jedlina-Zdrój z dnia 29 maja 2014 r. w sprawie zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków.

Dotacja może być udzielona podmiotowi, który jest właścicielem zabytku lub posiada tytuł prawny do zabytku, na pokrycie kosztów wykonania prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych (określonych w art. 77. *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*) i realizowanych z obowiązującymi przepisami prawa.

Dotacja w danym roku budżetowym może być udzielona w wysokości do 50% nakładów lub do wysokości 100% nakładów koniecznych na wykonanie prac lub robót jeżeli zabytek wymaga niezwłocznego podjęcia prac lub robót w przypadku groźby jego unicestwienia, degradacji, zdarzeń losowych lub innych nadzwyczajnych okoliczności uzasadniającej natychmiastowe wykonanie prac lub robót.

Przy rozpatrywaniu wniosku o udzielenie dotacji uwzględnia się, w szczególności: możliwości finansowe budżetu Gminy Jedlina-Zdrój; wartość historyczną, naukową lub artystyczną zabytku; stan zachowania, w jakim znajduje się zabytek; racjonalność zamierzenia wnioskodawcy, w tym koszty realizacji planowanych prac lub robót; zaangażowanie finansowe wnioskodawcy; dostępność obiektu zabytkowego dla społeczności lokalnej i turystów; promowanie kultury oraz historii Miasta Jedlina-Zdrój poprzez obiekt zabytkowy.

4.3. Realizacja *Programu Rewitalizacji Miasta Jedlina-Zdrój*

W okresie obowiązywania *Gminnego programu opieki nad zabytkami Miasta Jedlina-Zdrój na lata 2018-2021*, w wyznaczonym obszarze rewitalizacji, będą realizowane m.in. zadania z zakresu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami (zgodnie z Uchwałą Nr XXVI/159/17 Rady Miasta Jedlina-Zdrój z dnia 30 marca 2017 r.).

Mapa z zaznaczonymi granicami obszaru rewitalizacji.

Źródło: *Program Rewitalizacji Miasta Jedlina-Zdrój*, Uchwała Nr XIX/108/16 Rady Miasta Jedlina-Zdrój z dnia 30.06.2016 r., <http://www.rewitalizacja.jedlinazdroj.eu/images/1107.pdf>

Zaplanowano dwie listy planowanych przedsięwzięć inwestycyjnych:

- tzw. lista „A”, która obejmuje zadania, które ubiegać się będą o dofinansowanie w ramach regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego na lata 2014-2020, Działanie 6.3. Rewitalizacja zdegradowanych obszarów,
- tzw. lista „B”, która obejmuje listę projektów pozostałych, które będą się ubiegały o dofinansowanie z innych źródeł.

W zakresie ochrony zabytków działania rewitalizacyjne obejmują remonty i rewaloryzację cennych kulturowo obiektów oraz podniesienie jakości przestrzeni publicznej w zabytkowych obszarach chronionych.

Zadania priorytetowe (lista „A”):

Nr zadania	Tytuł zadania	lokalizacja	zgłaszający
1.	<p>Zagospodarowanie przestrzeni publicznej i niezagospodarowanych podwórek w uzdrowskiej części miasta Jedlina-Zdrój. [obszar ochrony konserwatorskiej]</p> <p>Planowany zakres zadania:</p> <ul style="list-style-type: none"> — usunięcie istniejących komórek i budynków lub zastąpienie ich nowymi, zaprojektowanymi zgodnie z ładem przestrzennym, — utwardzenie nawierzchni pod miejsca postojowe, — budowa/przebudowa chodników i ciągów pieszych, wymiana barierki i ogrodzeń, remont murów oporowych. — uporządkowanie zieleni, wymiana tablic informacyjnych, skrzynek gazowych, zastosowanie osłon na pojemniki na odpady, — uzupełnienie małej architektury oraz zieleni, zagospodarowanie wzniesienia za Domem Zdrojowym pod „ogrody tarasowe”, — likwidacja zbędnej infrastruktury lub jej remont/odtworzenie, — wykup nieruchomości przy ul. Sienkiewicza 1 i ul. Sienkiewicza 3 — rewitalizacja zdegradowanych nieruchomości przy: <ul style="list-style-type: none"> a) ul. Sienkiewicza 1 – remont elewacji, schodów, instalacji wewnętrznej, dachu, wymiana stolarki, b) ul. Sienkiewicza 3 – remont schodów, dachu, stropów, elewacji, wymiana stolarki, c) ul. Piastowskiej 13 – dostosowanie budynku do potrzeb osób niepełnosprawnych, d) ul. Poznańskiej 8: - budynek magazynowo-gospodarczy – odtworzenie dachu, stropu, remont ścian, elewacji, instalacji, doprowadzenie przyłączy, wymiana i uzupełnienie stolarki, - budynek socjalno-gospodarczy – głównie remont dachu, stropu, ścian, elewacji, instalacji, doprowadzenie przyłączy, wymiana i uzupełnienie stolarki, e) ul. Piastowskiej 11 – dostosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych, wymiana instalacji wodociągowych i elektrycznych, remont elewacji, stropów, odwodnienie terenu, naprawa schodów, remont zaplecza kuchennego.” 	<p>Teren ograniczony ulicami: Sienkiewicza do Kompleksu Sportowo-Rekreacyjnego zlokalizowanego przy ul. Kłodzkiej oraz ul. Akacją, Wałbrzyską, Piękną, Piastowską do skrzyżowania z ul. Cmentarną</p>	<p>Gmina Jedlina-Zdrój</p>

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI
 MIASTA JEDLINA-ZDRÓJ NA LATA 2018-2021

2.	Prace remontowe – obiekt ujęty w <i>Gminnej Ewidencji Zabytków</i>	ul. Piękna 4	wspólnota mieszkaniowa
3.	Prace remontowe – obiekt położony w obszarze ochrony konserwatorskiej	pl. Zdrojowy 2	wspólnota mieszkaniowa
4.	Prace remontowe – obiekt ujęty w <i>Gminnej Ewidencji Zabytków</i>	ul. Piastowska 37	wspólnota mieszkaniowa
5.	Prace remontowe – obiekt położony w obszarze ochrony konserwatorskiej	ul. Piastowska 33	wspólnota mieszkaniowa
6.	Prace remontowe – obiekt położony w obszarze ochrony konserwatorskiej	ul. Piastowska 41	wspólnota mieszkaniowa
7.	Prace remontowe – obiekt położony w obszarze ochrony konserwatorskiej	ul. Piastowska 46	wspólnota mieszkaniowa
8.	Prace remontowe – obiekt ujęty w <i>Gminnej Ewidencji Zabytków</i>	ul. Piastowska 50	wspólnota mieszkaniowa
9.	Prace remontowe – obiekt położony w obszarze ochrony konserwatorskiej	ul. Piastowska 68	wspólnota mieszkaniowa
10.	Prace remontowe – obiekt ujęty w <i>Gminnej Ewidencji Zabytków</i>	ul. Piastowska 72	wspólnota mieszkaniowa
11.	Prace remontowe – obiekt ujęty w <i>Gminnej Ewidencji Zabytków</i>	ul. Piastowska 74	wspólnota mieszkaniowa
12.	Prace remontowe – obiekt ujęty w <i>Gminnej Ewidencji Zabytków</i> , wpisany do rejestru zabytków	ul. Wałbrzyska 1	wspólnota mieszkaniowa
13.	Prace remontowe – obiekt ujęty w <i>Gminnej Ewidencji Zabytków</i>	ul. Wałbrzyska 2	wspólnota mieszkaniowa
14.	Prace remontowe – obiekt położony w obszarze ochrony konserwatorskiej	ul. Wałbrzyska 4	wspólnota mieszkaniowa
15.	Prace remontowe – obiekt ujęty w <i>Gminnej Ewidencji Zabytków</i>	ul. Wałbrzyska 5	wspólnota mieszkaniowa
16.	Prace remontowe – obiekt ujęty w <i>Gminnej Ewidencji Zabytków</i>	ul. Chojnowska 1	wspólnota mieszkaniowa
17.	Prace remontowe – obiekt ujęty w <i>Gminnej Ewidencji Zabytków</i>	ul. Chojnowska 2	wspólnota mieszkaniowa
18.	Prace remontowe – obiekt położony w obszarze ochrony konserwatorskiej	ul. Chojnowska 3	wspólnota mieszkaniowa
19.	Prace remontowe – obiekt ujęty w <i>Gminnej Ewidencji Zabytków</i>	ul. Chojnowska 5	wspólnota mieszkaniowa
20.	Prace remontowe – ujęty w <i>Gminnej Ewidencji Zabytków</i>	ul. Piastowska 15	wspólnota mieszkaniowa
21.	Prace remontowe – obiekt ujęty w <i>Gminnej Ewidencji Zabytków</i>	ul. H. Sienkiewicza 3	wspólnota mieszkaniowa
22.	Zagospodarowanie przestrzeni publicznej w obrębie Parku Aktywności: [obszar ochrony konserwatorskiej] — utwardzenie nawierzchni ścieżek pieszych wraz z budową schodów terenowych, — budowa nowych ciągów pieszych, — uporządkowanie zieleni, wymiana tablic informacyjnych, — uzupełnienie małej architektury o nowe elementy uatrakcyjniające ofertę turystyczną	Teren ograniczony ulicami Poznańską i Sienkiewicza oraz Promenadą Słoneczną	Gmina Jedlina-Zdrój

Pozostałe zadania inwestycyjne (lista „B”):

Nr zadania	Tytuł zadania	lokalizacja	zgłaszający
1.	Modernizacja budynku Domu Zdrojowego w Jedlinie-Zdroju z termomodernizacją i adaptacją piwnic na część zabiegową – obiekt ujęty w <i>Gminnej Ewidencji Zabytków</i>	pl. Zdrojowy 1	Uzdrowisko Szczawno-Jedlina S.A.
2.	Kompleksowa przebudowa i modernizacja obiektu "Warszawianka" – obiekt ujęty w <i>Gminnej Ewidencji Zabytków</i>	pl. Zdrojowy 3	Uzdrowisko Szczawno-Jedlina S.A.
3.	Przebudowa i modernizacja budynku sanatoryjnego "Teresa 2" w Jedlinie-Zdroju – obiekt ujęty w <i>Gminnej Ewidencji Zabytków</i>	pl. Zdrojowy 9	Uzdrowisko Szczawno-Jedlina S.A.
4.	Budowa łączników pomiędzy obiektami "Dom Zdrojowy" a obiektami "Warszawianka" i "Teresa" oraz pomiędzy obiektami "Teresa 2" a Punktem Żywienia w Jedlinie-Zdroju. – obiekt położony w obszarze ochrony konserwatorskiej	pl. Zdrojowy 1, 3, 9	Uzdrowisko Szczawno-Jedlina S.A.
5.	Wyburzenie obiektu Halina i posadowienie basenu rehabilitacyjnego. – obiekt położony w obszarze ochrony konserwatorskiej	al. Niepodległości 1	Uzdrowisko Szczawno-Jedlina S.A.
6.	Prace remontowe – obiekt ujęty w <i>Gminnej Ewidencji Zabytków</i> , wpisany do rejestru zabytków	ul. Piastowska 7	wspólnota mieszkaniowa
7.	Prace remontowe – obiekt ujęty w <i>Gminnej Ewidencji Zabytków</i>	ul. Piastowska 16	wspólnota mieszkaniowa
8.	Prace remontowe – obiekt położony w obszarze ochrony konserwatorskiej	ul. Piastowska 19	wspólnota mieszkaniowa
9.	Prace remontowe – obiekt położony w obszarze ochrony konserwatorskiej	ul. Piastowska 30	wspólnota mieszkaniowa
10.	Prace remontowe – obiekt ujęty w <i>Gminnej Ewidencji Zabytków</i>	ul. Piastowska 36	wspólnota mieszkaniowa
11.	Prace remontowe – obiekt ujęty w <i>Gminnej Ewidencji Zabytków</i>	ul. S. Moniuszki 12	wspólnota mieszkaniowa
12.	Prace remontowe – obiekt położony w obszarze ochrony konserwatorskiej	ul. Leśna 8	wspólnota mieszkaniowa
15.	Prace remontowe – obiekt ujęty w <i>Gminnej Ewidencji Zabytków</i>	ul. H. Sienkiewicza 7	wspólnota mieszkaniowa
16.	Prace remontowe – obiekt położony w obszarze ochrony konserwatorskiej	ul. Poznańska 10	wspólnota mieszkaniowa
17.	Prace remontowe – obiekt położony w obszarze ochrony konserwatorskiej	ul. F. Chopina 6	wspólnota mieszkaniowa
18.	Prace remontowe – obiekt położony w obszarze ochrony konserwatorskiej	ul. Południowa 3	wspólnota mieszkaniowa

Wdrażanie *Programu Rewitalizacji Miasta Jedlina-Zdrój* będzie odbywać się poprzez realizację zgłoszonych projektów, zgodnie z harmonogramem i planem finansowym, zgodnie z możliwościami zaangażowania odpowiedniej ilości środków finansowych. Program jest formą partnerstwa sektorów: publicznego, społecznego i gospodarczego, zatem musi angażować środki finansowe pochodzące z tych sektorów. Planuje się wsparcie procesu środkami zewnętrznymi, w tym pozyskiwanie funduszy z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności.

Szacunkowa wartość podstawowych zadań rewitalizacyjnych wynosi 69 509 493,64 zł., planowane zaangażowanie środków Gminy Jedlina-Zdrój – 875 500,00 zł.

Szacunkowa wartość pozostałych zadań rewitalizacyjnych wynosi 19 508 124,00 zł, w tym środki Gminy Jedliny-Zdrój 476 645,00 zł.

4.4. Finansowanie zadań związanych z ochroną zabytków i opieką nad zabytkami

Planowane na lata 2018-2020 zadania związane z opieką nad zabytkami, w tym projekty związane z rewitalizacją przestrzeni publicznych miasta oraz przy obiektach ujętych w *Gminnej Ewidencji Zabytków Miasta Jedlina-Zdrój* zostały ujęte w *Wieloletniej Prognozie Finansowej* (Uchwała Nr XXX/172/17 Rady Miasta Jedlina-Zdrój z dnia 29 czerwca 2017 r.):

- rewitalizacja przestrzeni publicznej w centrum miasta Jedlina-Zdrój (okres realizacji lata 2015-2019; łączne nakłady finansowe w wysokości 1 900 000,00 zł),
- zagospodarowanie turystyczne terenów w obrębie Gór Wałbrzyskich (Szlaki Turystyczne Jedliny-Zdroju i Wałbrzycha), etap I – zagospodarowanie turystyczne terenów (okres realizacji lata 2016-2018; łączne nakłady finansowe w wysokości 1 500 000,00 zł),
- modernizacja cmentarza komunalnego w Jedlinie-Zdroju (okres realizacji lata 2008-2019; łączne nakłady finansowe w wysokości 270 000,00 zł),
- sporządzenie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

4.4.1. Możliwości pozyskania środków finansowych na projekty z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego

Dofinansowanie zadań z zakresu opieki i ochrony dziedzictwa kulturowego z budżetu państwa

Kwestie dofinansowania prac przy obiektach zabytkowych reguluje *Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 12 lipca 2017 r. w sprawie sposobu ustalania wysokości i rozliczania dotacji celowej na wyposażenie w zabezpieczenia techniczne pomieszczenia, w którym będzie przechowywany zabytek wpisany na Listę Skarbów Dziedzictwa* (Dz. U. z 2017 r., poz. 1384) oraz *Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 stycznia 2014 r. w sprawie dotacji na badania archeologiczne* (Dz. U. z 2014 r., poz. 110). *Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 14 października 2015 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych i poszukiwań zabytków* (Dz. U. z 2015 r., poz. 1789) uznane zostało za uchylone.

Wsparcie finansowe z budżetu państwa pochodzi ze środków:

- Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach Programów Operacyjnych;
- Wojewody Dolnośląskiego, będących w dyspozycji Dolnośląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków;
- Budżetu samorządu województwa dolnośląskiego i jednostek samorządu terytorialnego;
- Funduszu Kościelnego (dla prac przy obiektach sakralnych, nie obejmujących konserwacji ruchomego wyposażenia kościołów);
- Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (dla założeń zieleni zabytkowej).

Środki z budżetu samorządu Województwa Dolnośląskiego

Z budżetu samorządu Województwa Dolnośląskiego wspierane są zadania z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami zgodnie z obowiązującą *Ustawą o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie*, która zobowiązuje organy administracji publicznej do współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3. ust. 3. *Ustawy*.

Zasady przyznawania dotacji na realizację zadań publicznych określają przepisy *Ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych* (tekst jednolity Dz. U. z 2016 r. poz. 1870).

W celu racjonalnego wykorzystania środków budżetu województwa na realizację zadań publicznych przez organizacje pozarządowe, wprowadzono zasady określające procedurę organizowania otwartych konkursów ofert poprzedzających przyznanie dotacji oraz zasady rozliczania. (Uchwała Nr 1637/II/2004 Zarządu Województwa Dolnośląskiego z dnia 17 sierpnia 2004 r. ze zmianami w sprawie Instrukcji postępowania w sprawie wdrażania „Karty Współpracy Samorządu Województwa Dolnośląskiego z podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na Dolnym Śląsku”).

Zasady udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków znajdujących się na obszarze województwa dolnośląskiego określone są uchwałą nr XXVIII/788/12 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 8 listopada 2012 r.

Dofinansowanie zadań z zakresu opieki i ochrony dziedzictwa kulturowego z Funduszy Unii Europejskiej

Pozyskiwanie środków finansowych na zadania inwestycyjne jest również możliwe ze źródeł zewnętrznych. Możliwość współfinansowania działań obejmujących zarówno podnoszenie poziomu wiedzy w zakresie kultury i historii, jak również zachowanie oraz ochronę dziedzictwa kulturowego o znaczeniu europejskim, istnieje ze środków finansowych Unii Europejskiej.

W ramach funduszy polityki spójności jest realizowanych sześć krajowych programów, w tym jeden ponadregionalny dla województw Polski Wschodniej oraz instrument współpracy transgranicznej i ponadnarodowej:

- Infrastruktura i Środowisko
- Inteligentny Rozwój
- Wiedza Edukacja Rozwój
- Polska Cyfrowa
- Polska Wschodnia
- Pomoc Techniczna
- Europejska Współpraca Terytorialna i Europejski Instrument Sąsiedztwa

oraz

- Programy Regionalne, w tym Regionalny Program Operacyjny Województwa Dolnośląskiego 2014-2020.

Dofinansowanie zadań z zakresu opieki i ochrony dziedzictwa kulturowego ze źródeł zagranicznych pozaunijnych

Dofinansowanie zadań z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego możliwe jest w ramach Norweskiego Mechanizmu Finansowego i Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego. Fundusze norweskie i EOG są formą bezzwrotnej pomocy zagranicznej przyznanej przez Islandię, Liechtenstein, Norwegię Polsce i innym państwom członkowskim Unii Europejskiej.

Dofinansowanie zadań z zakresu opieki i ochrony dziedzictwa kulturowego ze środków pozarządowych

Dofinansowanie zadań z zakresu ochrony dóbr kultury obejmuje również działalność fundacji, m.in. Fundacji Polska Miedź, organizacji pożytku publicznego powołanej przez KGHM Polska Miedź S.A. w 2003 r. oraz Fundacji Współpracy Polsko-Niemieckiej.

4.4.2. Ulgi podatkowe

Formą pomocy finansowej dla właścicieli obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków jest system ulg podatkowych:

- Na podstawie art. 4., ust. 1., pkt 9., lit. c i d *Ustawy z dnia 28 lipca 1983 r. o podatku od spadków i darowizn* (tekst jednolity Dz. U. z 2017 r., poz. 833) zwolnione od podatku jest nabycie spadku zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, jeżeli nabywca jest zaliczany do I lub II grupy spadkowej oraz gdy zabezpiecza je i konserwuje zgodnie z obowiązującymi przepisami. Zwolnienie od podatku przysługuje też w przypadku nabycia spadku zabytków ruchomych i kolekcji wpisanych do rejestru zabytków.
- Na podstawie art. 7., ust. 1., pkt 6. *Ustawy z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych* (tekst jednolity Dz. U. z 2016 r., poz. 716 z późniejszymi zmianami) zwalnia się od podatku od nieruchomości: budynki i grunty wpisane indywidualnie do rejestru zabytków, pod warunkiem ich utrzymania i konserwacji zgodnie z przepisami o ochronie zabytków, z wyjątkiem części zajętych na prowadzenie działalności gospodarczej.

5. Monitoring Gminnego programu opieki nad zabytkami Miasta Jedlina-Zdrój na lata 2018-2021

Zgodnie z zapisami *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* Burmistrz Miasta ma obowiązek sporządzania co dwa lata sprawozdań z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami. Sprawozdanie to ma być przedstawiane Radzie Miasta Jedlina-Zdrój.

Dla potrzeb dokonania oceny stopnia realizacji *Gminnego programu opieki nad zabytkami Miasta Jedlina-Zdrój na lata 2018-2021* niezbędne jest prowadzenie monitoringu działań podejmowanych dla realizacji poszczególnych celów określonych w niniejszym *dokumencie*:

- sprawozdanie z wykonania zadań przyjętych do realizacji w czteroletnim okresie obowiązywania,
- w ramach wskazanych priorytetów i kierunków ocena efektywności działań na rzecz dziedzictwa kulturowego oraz związanych z opieką nad zabytkami wykraczających poza czteroletni okres obowiązywania niniejszego dokumentu.

Realizacja zadań inwestycyjnych uzależniona będzie w szczególności od przyjmowanych przez Radę Miasta uchwał budżetowych.

MATERIAŁY WYKORZYSTANE W OPRACOWANIU

Archiwalia:

Archiwum Państwowe we Wrocławiu, zespoły:

Kartografia Rejencji Wrocławskiej;

Kartografia Komisji Generalnej;

Akta Wydziału Samorządowego Prowincji Śląskiej, sygn. 776, s. 47, 58-59, 219, 534.

Narodowy Instytut Dziedzictwa Oddział Terenowy we Wrocławiu, baza danych zabytków archeologicznych ArPol.

Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków we Wrocławiu:

Rejestr zabytków nieruchomości - woj. dolnośląskie.

Wykaz obiektów wskazanych do objęcia gminną ewidencją zabytków zamieszczony na stronie internetowej Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków we Wrocławiu [<http://wosoz.ibip.wroc.pl/public/?id=92696>].

Wojewódzka ewidencja zabytków oraz dokumentacja konserwatorska (karty ewidencyjne zabytków architektury i budownictwa, karty adresowe zabytków architektury i budownictwa, karty ewidencyjne cmentarzy, ewidencje parków i alei, karty ewidencyjne stanowisk archeologicznych), udostępniona w archiwum wałbrzyskiej delegatury Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków we Wrocławiu.

Obszar Archeologicznego Zdjęcia Polski:

Dokumentacja obszaru 87-21, Z. Wiśniewski, 1986 - archiwum Dolnośląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków we Wrocławiu, Delegatura w Wałbrzychu;

Dokumentacja obszaru AZP 87-22, W. Nawalicki, W. Rośkowicz, 1986 - archiwum Dolnośląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków we Wrocławiu, Delegatura w Wałbrzychu;

Dokumentacja obszaru AZP 88-22: W. Pogorzelski, 1985 - archiwum Dolnośląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków we Wrocławiu, Delegatura w Wałbrzychu.

Pozostałe dokumenty, literatura i opracowania:

Adamska B., *Jedlina-Zdrój. Studium historyczno-urbanistyczne*, mps, ROSiOŚK Wrocław 1998 [archiwum Narodowego Instytutu Dziedzictwa, Oddział Terenowy we Wrocławiu].

Bad Charlottenbrunn, Charlottenbrunn 1936.

Bad Charlottenbrunn, Neurode 1936.

Bad Charlottenbrunn, Waldenburg 1939.

Beinert C.C., *Charlottenbrunn als Trink- und Badekur-Anstalt nebst Beschreibung der nächsten Parkanlagen*, Charlottenbrunn 1859.

Demidziuk K., *Katalog archiwalnych stanowisk archeologicznych powiat Wałbrzych*, Wrocław 1994, s. 11, nr 11, s. 12, nr 12, s. 13, nr 13 [archiwum Narodowego Instytutu Dziedzictwa, Oddział Terenowy we Wrocławiu].

Dominas P., *Dzieje kolei doliny Bystrzycy (Weistritzthalbahn) Świdnica – Jedlina Zdrój*, Świdnica 2010.

Dominas P., *Kolej Wałbrzych-Kłodzko*, Łódź 2010.

Dreifaltigkeitskirche in Bad Charlottenbrunn, Schweidnitz 1944.

Engels F., *Charlottenbrunn*, Wüstegiersdorf 1877.

- Europa 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*, Warszawa 2010.
- Gedenkblätter zur Feier des 150-Jährigen Bestehens der evangelischen Kirchengemeinde Charlottenbrunn*, Wüstegiersdorf 1898.
- Geschwendt F., Die Vorgeschichte des Waldenburger Gebirges*, „Altschlesien”, Bd. 6, H. 2: 1936, S. 206, Abb. 2. (Sonderabdruck).
- Glöser J.A., Chronik von Tannhausen*, [w:] Waldenburger Heimatbote, 1982, nr 697.
- Gmina Jedlina-Zdrój. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego.*
- Gmina Jedlina-Zdrój. Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych.*
- Gminna Ewidencja Zabytków Miasta Jedlina-Zdrój*, Jedlina-Zdrój 2017.
- Gminny Program Ochrony Środowiska*, Jedlina-Zdrój 2012.
- Knie J., Geographische Beschreibung von Schlesien, preussischen Antheils der Grafschaft Glatz und der preussischen Markgrafschaft Ober Laussitz*, Breslau 1830.
- Knie J., Alphabetisch–statistisch–topographische Übersicht der Dörfer, Flecken, Städte und anderen Orte der Königlichen Preuss. Provinz Schlesien*, Breslau 1845.
- Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030*, Warszawa 2011.
- Kondracki J., Geografia regionalna Polski*, Warszawa 2000.
- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020*, Warszawa 2010.
- Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2014-2017*, Warszawa 2014.
- Loose F.W., Bad Charlottenbrunn*, Wüstegiersdorf 1903.
- Loose F.W., Bad Charlottenbrunn*, Wüstegiersdorf 1913.
- Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2013 oraz Uzupelnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020*, Warszawa 2004.
- Narodowy Instytut Dziedzictwa, Dziedzictwo obok Mnie - poradnik zarządzania dziedzictwem w gminach*, Warszawa 2016 [www.nid.pl].
- Narodowy Instytut Dziedzictwa, Gminny program opieki nad zabytkami. Poradnik metodyczny, Kurier Konserwatorski*, Nr 3, 2009, s. 14-36.
- Narodowy Instytut Dziedzictwa, Instrukcja opracowywania karty adresowej zabytku nieruchomego (GEZ)*, Warszawa 2011 [www.nid.pl].
- Neuling H., Schlesiens Kirchorte und ihre kirchlichen Stiftungen bis zum Ausgange Mittelalters [...]*, Breslau 1902.
- Plan Odnowy Miejscowości Jedlina-Zdrój na lata 2009-2017*, Jedlina-Zdrój 2009.
- Plan zagospodarowania przestrzennego województwa dolnośląskiego. Perspektywa 2020*, Wrocław 2015.
- Prace konserwatorskie na terenie województwa wrocławskiego w latach 1945-1968*, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1970.
- Prace konserwatorskie na terenie województwa wrocławskiego w latach 1969-1973*, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1976.
- Prace konserwatorskie na terenie województwa jeleniogórskiego, legnickiego, wałbrzyskiego i wrocławskiego w latach 1974-1978*, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1985.
- Prace konserwatorskie na terenie województwa dolnośląskiego w latach 1979-1999*, red. G. Grajewski, E. Kica, Wrocław 2005.
- Program opieki nad zabytkami Województwa Dolnośląskiego 2007-2011*, Wrocław 2007.

- Program opieki nad zabytkami Województwa Dolnośląskiego*, Wrocław 2016.
- Program Rewitalizacji Miasta Jedlina-Zdrój*, Jedlina-Zdrój 2016.
- Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Jedlina-Zdrój na lata 2015-2032*, Jedlina-Zdrój 2015.
- Real-Handbuch des Bistums Breslau. I. Teil*, Breslau 1929.
- Schaetzke V., *Schlesische Burgen und Schlösser*, Schweidnitz 1927.
- Silesia sacra: historisch-statistisches Handbuch über das evangelische Schlesien*, Görlitz 1927.
- Słownik etymologiczny nazw geograficznych Śląska*, red. St. Rospond, Warszawa-Wrocław 1968.
- Słownik geografii turystycznej Sudetów. Tom 10. Góry Wałbrzyskie, Pogórze Wałbrzyskie, Pogórze Bolkowski*, red. M. Staffa, Wrocław 2005.
- Sprawozdanie z realizacji „Programu opieki nad zabytkami” Województwa Dolnośląskiego za lata 2007 i 2008*, Wrocław 2009.
- Statut Uzdrawiska Jedlina-Zdrój*, Jedlina-Zdrój 2009.
- Strategia Rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej na lata 2013-2020*, Wałbrzych 2012.
- Strategia Rozwoju Gminy Jedlina-Zdrój na lata 2011-2020*, Jedlina-Zdrój 2011.
- Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020*, Warszawa 2013.
- Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność w ramach Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020. Partnerstwo Sowiogórskie. Dla obszaru gmin: Głuszycza, Jedlina-Zdrój, Nowa Ruda, Pieszycze, Walim, Jugowice* 2015.
- Strategia rozwoju obszarów wiejskich i rolnictwa na lata 2007-2013 (z elementami prognozy do roku 2020)*, Warszawa 2005.
- Strategia rozwoju Polski Zachodniej 2020*, Warszawa 2014.
- Strategia Rozwoju Powiatu Wałbrzyskiego na lata 2014-2020*, Wałbrzych 2014.
- Strategia Rozwoju Turystyki w Gminie Jedlina-Zdrój na tle Subregionu Turystycznego „Góry Wałbrzyskie”*, Poznań 2009.
- Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego do 2020 roku*, Wrocław 2005.
- Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Aglomeracji Wałbrzyskiej*, Wałbrzych 2016.
- Studium Systemu Turystyki i Rekreacji Rowerowej Województwa Dolnośląskiego*, Wrocław 2013.
- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Jedlina-Zdrój*, Jedlina-Zdrój 2010.
- Weber R., *Schlesische Schlösser*, Görlitz 1909–1914, Bd. II.
- Wieloletni program gospodarowania mieszkaniowym zasobem Gminy Jedlina-Zdrój w latach 2013-2017*, Jedlina-Zdrój 2012.
- Wieloletnia Prognoza Finansowa Gminy Jedlina-Zdrój na lata 2017-2027*, Jedlina-Zdrój 2016.
- Zabytki sztuki w Polsce. Śląsk*, red. S. Brzezicki, Ch. Nielsen, G. Grajewski, D. Popp, Wrocław 2006.
- Założenia do Dolnośląskiej Polityki Rowerowej 2014–2020*, Wrocław 2013.
- Zimmermann F.A., *Beyträge zur Beschreibung von Schlesien*, Brieg 1789, Bd. 5.

aglomeracja-walbrzyska.pl

dolny-slask.org.pl

geoportal.nid.pl [www.mapy.zabytek.gov.pl/nid/]

ipaw.walbrzych.eu

jedlinazdroj.eu

krajobrazmojegomiasta.pl

nid.pl

rewitalizacja.jedlinazdroj.eu

System Informacji Przestrzennej miasta Jedlina-Zdrój [<http://mjedlinazdroj.e-mapa.net/>]

ANEKS

Wykaz kart Gminnej Ewidencji Zabytków Miasta Jedlina-Zdrój (urbanistyka, zabytki architektury i budownictwa, założenia zielone)

L.p.	Obszar/obiekt/ zespół	Datowanie	Ulica	Numer	Numer rejestru zabytków	Data decyzji o wpisie do rejestru zabytków
1.	układ urbanistyczny uzdrowiska Jedlina-Zdrój	XVII/XVIII w.				
2.	układ przestrzenny najstarszej części dawnej wsi Jedlinka	wieś wzmiankowana w 1305 r.				
3.	obszar obejmujący fragment leśnego parku uzdrowiskowego <i>Karlshain</i> (obecnie <i>Park Południowy</i>) oraz osiedle domów przy ul. Poznańskiej	1849 r., XIX/XX w. – lata 20. XX w.				
4.	obszar osiedla budynków mieszkalnych przy ulicach F. Chopina, Cmentarnej, Leśnej, Piastowskiej i Południowej	XIX/XX w.				
5.	rzymskokatolicki kościół parafialny pw. Trójcy Świętej	lata 1932-34	Piastowska	4		
6.	rzymskokatolicki kościół filialny pw. Wniebowzięcia NMP	1937 r.	Kłodzka	36		
7.	zespół dawnego kościoła ewangelickiego	po 1855 r.	Jana Pawła II, Piastowska			
8.	kościół ewangelicki, obecnie w użytkowaniu rzymskokatolickiej parafii pw. Trójcy Świętej	lata 1861-63	Jana Pawła II	2	80/A/02	25.02.2002
9.	cmentarz ewangelicki, obecnie komunalny w zespole dawnego kościoła ewangelickiego	lata 60. XIX w.	Jana Pawła II			
10.	szkoła ewangelicka, obecnie Centrum Kultury w Jedlinie-Zdroju w zespole dawnego kościoła ewangelickiego	1913 r.	Piastowska	13		
11.	plebania ewangelicka, obecnie dom mieszkalny w zespole dawnego kościoła ewangelickiego	ok. 1870 r.	Piastowska	15		
12.	dom pastora, obecnie dom mieszkalny	lata 1751-52 lub 1773 r., lata ok. 1900-10	Wałbrzyska	1	A/4213/1132/Wł	03.05.1985
13.	Dom Zgromadzenia Sióstr Szarytek od św. Elżbiety <i>Antonius-Stift</i> , obecnie Przedszkole Zgromadzenia Sióstr św. Elżbiety	1912 r.	Piastowska	8		

14.	cmentarz katolicki, obecnie komunalny	ok. 1915 r.	Cmentarna			
15.	cmentarz komunalny, zamknięty	2. poł. XIX w.	Kłodzka	obok nru 77		
16.	cmentarz komunalny, zamknięty	1883 r.	S. Moniuszki	obok nru 12		
17.	zespół pałacowo-parkowy z folwarkiem, obecnie <i>Zespół Pałacowo-Hotelowy Jedlinka</i>	2. poł. XIII – 1. poł. XV w.(?), lata ok. 1600-15 – XIX w.	Zamkowa	3-8	A/4224/686/Wł (decyzja obejmuje zespół pałacowy: pałac, dwie oficyny oraz park)	27.01.1978
18.	pałac	lata ok. 1600-15, przed 1743 r., XVIII/XIX w., lata 1861-62, 1889 r.	Zamkowa	8	A/4224/686/Wł	27.01.1978
19.	oficyna I administracyjno-mieszkalna w zespole pałacowo-parkowym z folwarkiem	ok. 1862 r.	Zamkowa	4, 6	A/4224/686/Wł	27.01.1978
20.	oficyna II mieszkalna z browarem w zespole pałacowo-parkowym z folwarkiem	ok. 1862 r.	Zamkowa	5	A/4224/686/Wł	27.01.1978
21.	dom mieszkalno-gospodarczy z remizą, obecnie <i>Hostel Browar Jedlinka</i> w zespole pałacowo-parkowym z folwarkiem	ok. 1862 r.	Zamkowa	3		
22.	obora w zespole pałacowo-parkowym z folwarkiem	ok. 1862 r.	Zamkowa	obok nru 4		
23.	fontanna w zespole pałacowo-parkowym z folwarkiem	ok. 1862 r.	Zamkowa	obok nru 8		
24.	park w zespole pałacowo-parkowym z folwarkiem	lata ok. 1826-50, 3 ćw. XIX w.	Zamkowa	obok nru 8	A/4224/686/Wł	27.01.1978
25.	Dom Zdrojowy, obecnie Sanatorium Uzdrowskie <i>Dom Zdrojowy</i>	2. poł. XVIII w., lata 1836-37, lata 1861-63	pl. Zdrojowy	1	A/4216/1127/Wł	03.05.1985
26.	hala spacerowa, obecnie <i>Klubogaleria „CieKawa”</i>	1934 r.	pl. Zdrojowy	4		
27.	pawilon z ujęciem źródła <i>Charlottenquelle</i> , obecnie <i>Pijalnia Wód Mineralnych „Charlotta”</i>	XVIII w., 1934 r.	pl. Zdrojowy			
28.	zespół zieleni uzdrowskiej wraz z aleją	lata 20. XIX w.	pl. Zdrojowy, al. Niepodległości		A/4210/1333/Wł	30.04.1991
29.	zespół leśnego parku uzdrowskiego <i>Karlshain</i> (obecnie <i>Park Południowy</i>)	ok. poł. XIX w.	Poznańska			
30.	gospoda <i>Schweizerei</i> , obecnie dom mieszkalny	3. ćw. XIX w., ok. 1900 r.	Poznańska	17		
31.	leśny park uzdrowski <i>Karlshain</i> , obecnie <i>Park Południowy</i>	1849 r.	Poznańska			

32.	park zdrojowy (obecnie <i>Park Północny</i>)	ok. poł. XIX w.	Warszawska			
33.	szkoła ewangelicka, obecnie dom mieszkalny	ok. 1920 r.	Kłodzka	23		
34.	szkoła katolicka, obecnie Ośrodek Pomocy Społecznej w Jedlinie- Zdroju	1866 r., 1888 r.	Piastowska	11		
35.	szkoła, obecnie dom mieszkalny	ok. 1920 r.	Pokrzywianka	1		
36.	szkoła ewangelicka, obecnie Gimnazjum Miejskie w Jedlinie-Zdroju	1911 r.	J. Słowackiego	5		
37.	poczta	1898 r.	Warszawska	6	A/4223/1021/Wł	29.11.1984
38.	willa, obecnie NZOZ <i>Nowe Miasto Sp. z o.o.</i>	ok. 1880 r.	Akacyjowa	2		
39.	willa	ok. 1880 r.	Akacyjowa	6		
40.	dom mieszkalny	k. XVIII w.	Akacyjowa	12		
41.	Pensjonat <i>Villa Erika</i> , obecnie hotel <i>Słowik</i>	ok. 1910 r.	Akacyjowa	19		
42.	dom mieszkalny	pocz. XX w.	Akacyjowa	23		
43.	dom mieszkalny	XIX/XX w.	Bolesława Chrobrego	18		
44.	hotel <i>Karolinenhof</i> , obecnie dom mieszkalny	4. ćw. XIX w., ok. 1910 r.	Chojnowska	1		
45.	pensjonat <i>Villa Sans-Souci</i> , obecnie dom mieszkalny	ok. poł. XIX w., 3. ćw. XIX w.	Chojnowska	2		
46.	zajazd <i>Trautenheim</i> , obecnie dom mieszkalny	4. ćw. XIX w., XIX/XX w.	Chojnowska	4		
47.	dom mieszkalny	k. XIX w.	Chojnowska	5		
48.	Pensjonat <i>Villa Cecilie</i> , obecnie budynek w remoncie	ok. 1910 r.	Chojnowska	7	A/4215/1134/Wł	03.05.1985
49.	dom mieszkalny, obecnie pensjonat <i>Starzyk</i>	ok. 1900 r.	Chojnowska	9		
50.	dawny dom wypoczynkowy <i>Pestalozzihaus</i> towarzystwa <i>Pestalozzverein</i>	1914 r.	Chojnowska	12	A/4211/1133/Wł	03.05.1985
51.	willa fabrykanta, obecnie dom mieszkalny	ok. 1905-10 r.	Cmentarna	1	A/4212/1131/Wł	03.05.1985
52.	tkalnia, obecnie budynek usługowy przy dawnej willi fabrykanta	ok. 1905-10 r.	Cmentarna	1		
53.	dom mieszkalny	ok. 1900 r.	Cmentarna	3		
54.	zespół domu kupieckiego	XVII-XX w.	Hoża	2,4,6		
55.	dom mieszkalny z relikdami warsztatu kupca płócienniczego	1693 r., k. XVIII w., pocz. XIX w., k. XIX w.	Hoża	6	A/4221/1736	30.06.1966
56.	dom mieszkalny w zespole domu kupieckiego	pocz. XIX w., k. XIX w.	Hoża	2		
57.	dom mieszkalny w zespole domu kupieckiego	4. ćw. XVIII w., ok. poł. XIX w.	Hoża	4		
58.	budynek gospodarczy w zespole domu kupieckiego	pocz. XIX w., k. XIX w.	Hoża	obok nru 2		
59.	stodoła w zespole domu	4. ćw. XIX w.	Hoża	obok		

	kupieckiego			nru 2		
60.	dom mieszkalny	k. XIX w.	Jasna	1		
61.	dom mieszkalny	2. ćw. XIX w.	Jasna	4	A/4219/1135/Wł	03.05.1985
62.	obora, obecnie budynek w części mieszkalny	2. ćw. XIX w.	Jasna	4a		
63.	zespół mieszkalno-gospodarczy	ok. poł. XVIII – 1. ćw. XIX w.	Jasna	6, 8		
64.	dom mieszkalno-gospodarczy	ok. poł. XVIII w., 4. ćw. XVIII w., 1. ćw. XIX w.	Jasna	8	A/4218/1129/Wł	03.05.1985
65.	dom mieszkalno-gospodarczy	4. ćw. XVIII w.(?), 1819 r.	Jasna	6		
66.	dom mieszkalny, obecnie pensjonat <i>Magnolia</i>	pocz. XX w.	Kamienna	3		
67.	dom mieszkalny	pocz. XX w.	Kłodzka	11, 13		
68.	dom mieszkalny	XIX/XX w.	Kłodzka	16		
69.	Gospoda <i>Gasthof zum Schulte-Schacht</i> , obecnie dom mieszkalny	pocz. XX w.	Kłodzka	24, 26		
70.	dom gminy, obecnie dom mieszkalny	ok. poł. XIX w.	Kłodzka	77		
71.	Willa, obecnie <i>Oberza PRL</i>	ok. 1920 r.	Kłodzka	81		
72.	dom mieszkalny	XIX/XX w.	Kościelna	3		
73.	dom mieszkalny	XIX/XX w.	Kościelna	5		
74.	dom mieszkalny	XIX/XX w.	Kościelna	7		
75.	dom mieszkalny	pocz. XIX w.(?), pocz. XX w.	Lipowa	2		
76.	willa	pocz. XX w.	S. Moniuszki	1		
77.	dom mieszkalny	pocz. XX w.	S. Moniuszki	8		
78.	willa	pocz. XX w.	S. Moniuszki	12		
79.	dom mieszkalny	ok. 1910 r.	S. Moniuszki	18		
80.	dom mieszkalny	pocz. XX w.	G. Narutowicza	4		
81.	dom mieszkalny	ok. 1910 r.	al. Niepodległości	3, 5		
82.	dom mieszkalny	1906 r.	Noworudzka	1		
83.	zespół sołecki	k. XVIII w. – XIX w.	Noworudzka	2		
84.	dom mieszkalny w zespole sołeckim	k. XVIII w., ok. 1840 r.	Noworudzka	2		
85.	obora w zespole sołeckim	pocz. XIX w.	Noworudzka	2		
86.	dom mieszkalny	XIX/XX w.	Noworudzka	5		
87.	dom mieszkalny	3 ćw. XIX, pocz. XX w.	Noworudzka	9		
88.	zespół rezydencjonalny rodziny kupieckiej	ok. 1792 r. – pocz. XX w.	Noworudzka	13, 15, 17		
89.	kupiecki budynek rezydencjonalny	ok. 1792 r., ok. 1890 r.	Noworudzka	15	A/4222/1212/Wł	15.12.1964
90.	oficyna I w zespole rezydencjonalnym rodziny kupieckiej	ok. 1792 r.	Noworudzka	13		
91.	oficyna II w zespole rezydencjonalnym rodziny kupieckiej	ok. 1792 r.	Noworudzka	17		

92.	dom mieszkalny	3. ćw. XIX w.	Noworudzka	18		
93.	dom mieszkalny	3. ćw. XIX w.	Noworudzka	22		
94.	willa	pocz. XX w.	Piastowska	5		
95.	willa	XIX/XX w.	Piastowska	7	A/4214/1130/Wł	03.05.1985
96.	willa, obecnie plebania rzymsko-katolickiego kościoła pw. Trójcy Świętej	pocz. XX w.	Piastowska	10		
97.	dom bractwa strzeleckiego ze strzelnicą, obecnie dom mieszkalny	4. ćw. XIX w., ok. 1905 r.	Piastowska	16		
98.	dom mieszkalny	ok. 1910 r.	Piastowska	18		
99.	dom mieszkalny	3. ćw. XIX w.	Piastowska	23		
100.	dom mieszkalny	k. XVIII w., ok. 1900 r.	Piastowska	29		
101.	dom mieszkalny	3. ćw. XIX w.	Piastowska	31		
102.	dom mieszkalny	3. ćw. XIX w.	Piastowska	34		
103.	dom mieszkalny	3. ćw. XIX w.	Piastowska	36		
104.	dom mieszkalny	k. XIX w.	Piastowska	37		
105.	dom mieszkalny	k. XIX w., ok. 1930 r.	Piastowska	38		
106.	dom mieszkalny	k. XVIII w., 3. ćw. XIX w.	Piastowska	48		
107.	dom mieszkalny	k. XIX w.	Piastowska	50		
108.	dom mieszkalny	pocz. XX w.	Piastowska	58		
109.	dom mieszkalny	ok. poł. XIX w., pocz. XX w.	Piastowska	70		
110.	dom mieszkalny	ok. poł. XIX w.	Piastowska	72		
111.	hotel <i>Friedrichshöhe</i> , obecnie dom mieszkalny	k. XIX w.	Piastowska	74		
112.	pensjonat <i>Villa Sonnenschein</i> , obecnie dom mieszkalny	1892 r.	Piękna	2		
113.	pensjonat <i>Villa Bellevue (Haus Schönblick)</i> , obecnie dom mieszkalny	1904 r.	Piękna	4		
114.	gospoda <i>Zum Erholung</i> , obecnie pensjonat <i>Zacisze Trzech Gór</i>	XIX/XX w.	Pokrzywianka	10		
115.	willa	pocz. XX w.	Południowa	1		
116.	pensjonat <i>Villa Daheim</i> , obecnie pensjonat <i>Śnieżynka</i>	4. ćw. XIX w.	Poznańska	3		
117.	dom mieszkalny	ok. 1910 r.	Poznańska	9		
118.	pensjonat <i>Villa Waldfrieden</i> , obecnie dom mieszkalny	XIX/XX w.	Poznańska	11		
119.	dom mieszkalny	1922/1923 r.	Poznańska	12, 14		
120.	dom mieszkalny	1922/1923 r.	Poznańska	16, 18		
121.	dom mieszkalny	1922/1923 r.	Poznańska	20, 22		
122.	dom mieszkalny	1922/1923 r.	Poznańska	24, 26		
123.	pensjonat <i>Villa Ulbrichsheim</i> , obecnie dom mieszkalny	1912 r.	Poznańska	28		
124.	pensjonat <i>Villa Hildegard</i> ,	pocz. XX w.	Poznańska	30		

	obecnie dom mieszkalny					
125.	pensjonat <i>Villa Elly</i> , obecnie dom mieszkalny	pocz. XX w.	Poznańska	32		
126.	pensjonat <i>Villa Hindenburg</i> , obecnie dom mieszkalny	pocz. XX w.	Poznańska	34		
127.	dom mieszkalny	1901 r.	Północna	17		
128.	dom mieszkalny	ok. 1920 r.	Północna	19		
129.	pensjonat <i>Christianenhof</i> (<i>Georgenhof</i>), obecnie dom mieszkalny	XIX/XX w.	H. Sienkiewicza	2		
130.	dom mieszkalny	XIX/XX w.	H. Sienkiewicza	3		
131.	pensjonat <i>Haus Elfriede</i> , obecnie pensjonat <i>Kwiaty Polskie</i>	pocz. XX w.	H. Sienkiewicza	5		
132.	dom mieszkalny	1. ćw. XX w.	H. Sienkiewicza	7		
133.	dom mieszkalny	1904 r.	J. Słowackiego	4		
134.	willa	pocz. XX w.	J. Słowackiego	6		
135.	dom mieszkalny	pocz. XX w.	J. Słowackiego	14		
136.	dom mieszkalny	pocz. XX w.	J. Słowackiego	27		
137.	pensjonat <i>Elisenhof</i> , obecnie dom mieszkalny	3. ćw. XIX w.	Wałbrzyska	2		
138.	pensjonat <i>Haus Margarete</i> , obecnie dom mieszkalny	pocz. XX w.	Wałbrzyska	3		
139.	pensjonat <i>Hugoshöhe</i> , obecnie dom mieszkalny	3. ćw. XIX w.	Wałbrzyska	5		
140.	willa fabrykanta, obecnie dom mieszkalny	lata ok. 1900-05	Warszawska	2	A/4217/1128/Wł	03.05.1985
141.	pawilon ogrodowy	lata ok. 1900-05	Warszawska	2		
142.	ogród ozdobny z fontanną i schodami	lata ok. 1900-05	Warszawska	2		
143.	pensjonat <i>Parksschlösschen</i> , obecnie dom mieszkalny	4. ćw. XIX w.	Warszawska	3		
144.	pensjonat <i>Haus Joanna</i> , obecnie dom mieszkalny	ok. 1910 r.	Warszawska	4		
145.	remiza strażacka z dzwonnica i wozownią	ok. 1910 r.	Warszawska	9		
146.	pensjonat <i>Haus Riehl</i> , obecnie dom mieszkalny	ok. 1920 r.	Warszawska	14		
147.	dom mieszkalny	pocz. XX w.	Warszawska	16		
148.	pensjonat <i>Haus Irene</i> , obecnie dom mieszkalny	1. ćw. XX w.	Warszawska	19		
149.	hotel z cukiernią i kawiarnią, budynek sanatoryjny <i>Warszawianka</i> , obecnie budynek nieużytkowany	ok. 1910 r.	pl. Zdrojowy	3		
150.	hotel <i>Kaiserhof</i> , obecnie budynek nieużytkowany	ok. poł. XIX w., 4. ćw. XIX w.	pl. Zdrojowy	5		
151.	hotel <i>Kaiserhof</i> - restauracja, obecnie budynek nieużytkowany	4. ćw. XIX w.	pl. Zdrojowy	5		
152.	hotel <i>Hirschberger Hof</i> , obecnie budynek nieużytkowany	przed 1771 r., XVIII/XIX w.	pl. Zdrojowy	8	A/4220/1136/Wł	03.05.1985
153.	hotel <i>Deutsches Haus</i> ,	2. poł. XVIII w.,	pl. Zdrojowy	9		

	obecnie Uzdrawiskowy Szpital Kardiologiczny <i>Teresa</i>	1811 r., ok. 1880 r., ok. 1920 r.				
154.	dom mieszkalny	XIX/XX w.	pl. Zwycięstwa	15		
155.	dworzec kolejowy Jedlina Dolna (<i>Tannhausen-Charlottenbrunn</i>) przy linii Kolei Doliny Bystrzycy (<i>Weistritzhalbahn</i>) (Wrocław) – Świdnica – Jedlina-Zdrój, obecnie budynek mieszkalny	lata 1902-04	Kłodzka	20	A/4208/1490/Wł	25.03.1996
156.	dworzec kolejowy Jedlina Górna (<i>Steingrund</i>) przy linii kolejowej Wałbrzych – Kłodzko, obecnie budynek nieużytkowany	ok. 1913 r.	Kłodzka	59a	A/4209/1488/Wł	25.03.1996
157.	dworzec kolejowy Jedlina-Zdrój (<i>Charlottenbrunn</i> , od 1928 r. <i>Bad Charlottenbrunn</i>)	1880 r., ok. 1913 r.	Dworcowa	6		
158.	wieża ciśnień w zespole stacji kolejowej Jedlina-Zdrój (<i>Charlottenbrunn</i> , od 1928 r. <i>Bad Charlottenbrunn</i>)	lata 1902-04	Dworcowa			
159.	wiadukt I linii kolejowej Wałbrzych – Kłodzko	lata 1874-80, lata 1908-13	Ogrodowa – Kamienna			
160.	wiadukt II linii kolejowej Wałbrzych – Kłodzko	lata 1874-80, lata 1908-13	Dworcowa			
161.	wiadukt III linii kolejowej Wałbrzych – Kłodzko	lata 1874-80, lata 1908-13	Dworcowa			
162.	most linii Kolei Doliny Bystrzycy (<i>Weistritzhalbahn</i>) (Wrocław) – Świdnica – Jedlina-Zdrój nad rzeką Bystrzycą	lata 1902-04	Świdnicka			
163.	hala piecowni i formowni, obecnie hala montażowa w zespole fabryki porcelany (skrzydło zachodnie), obecnie <i>Lapp Insulators Sp. z o.o.</i>	1920 r., 1939 r.	Bolesława Chrobrego	7		
164.	hala piecowni i formowni w zespole fabryki porcelany (skrzydło północne), obecnie <i>Lapp Insulators Sp. z o.o.</i>	1920 r., 1940 r.	Bolesława Chrobrego	7		
165.	komin w zespole fabryki porcelany, obecnie <i>Lapp Insulators Sp. z o.o.</i>	1873 r., 1930 r.	Bolesława Chrobrego	7		
166.	budynek montowni izolatorów w zespole	1920 r.	Bolesława Chrobrego	7		

	fabryki porcelany, obecnie <i>Lapp Insulators Sp. z o.o.</i>					
167.	hala montażu izolatorów w zespole fabryki porcelany, obecnie <i>Lapp Insulators Sp. z o.o.</i>	ok. 1900 r., ok. 1920 r.	Bolesława Chrobrego	7		
168.	stolarnia w zespole fabryki porcelany, obecnie <i>Lapp Insulators Sp. z o.o.</i>	1922 r.	Bolesława Chrobrego	7		
169.	budynek pola badawczego w zespole fabryki porcelany, obecnie <i>Lapp Insulators Sp. z o.o.</i>	1930 r.	Bolesława Chrobrego	7		
170.	budynek laboratorium w zespole fabryki porcelany, obecnie <i>Lapp Insulators Sp. z o.o.</i>	1930 r.	Bolesława Chrobrego	7		
171.	magazyn w zespole fabryki porcelany, obecnie <i>Lapp Insulators Sp. z o.o.</i>	ok. 1900 r., ok. 1920 r.	Bolesława Chrobrego	7		
172.	szamotownia, obecnie budynek nieużytkowany w zespole fabryki porcelany, obecnie <i>Lapp Insulators Sp. z o.o.</i>	ok. 1920 r.	Bolesława Chrobrego	7		
173.	magazyn techniczny w zespole fabryki porcelany, obecnie budynek usługowy	ok. 1920 r.	Kłodzka	29d		

Wykaz kart *Gminnej Ewidencji Zabytków Miasta Jedlina-Zdrój (archeologia)*

L.p.	Numer obszaru AZP	Numer stanowiska w miejscowości	Numer stanowiska na obszarze	Funkcja	Chronologia	Rejestr zabytków	Uwagi
1.	88-22	1	4	Ślad osadnictwa (4 fragmenty ceramiki)	Średniowiecze		Jedlinka
2.	87-21	1	12	Znalezisko luźne (narzędzie kamienne)	Epoka kamienia		Pokrzywianka
3	87-22	2	2	Znalezisko luźne (ostroga)	Wczesne średniowiecze, VII w.		Kamięnsk
4.	88-22	4	7	Znalezisko luźne (motyka kamienna)	Neolit		
5.	88-22	5	8	Znalezisko luźne (żelazna podkowa)	Późne średniowiecze(?)		
6.	88-22	6	9	Zamek - relikty	Późne średniowiecze, 2. poł. XIII – 1. poł. XV w.(?)		Jedlinka Obszar ochrony archeologicznej Relikty zamku znajdują się prawdopodobnie w obrębie zespołu pałacowo-parkowego wpisanego do rejestru zabytków pod nr A/4224/686/W1 decyzją z dnia 27.01.1978
7.	88-22			Zespół dworski	Okres nowożytny, XVI?/XVII? – XIX w.		Jedlinka Obszar ochrony archeologicznej Obszar ochrony archeologicznej znajduje się w obrębie zespołu pałacowo-parkowego wpisanego do rejestru zabytków pod nr: A/4224/686/W1 decyzją z dnia 27.01.1978

Uzasadnienie

Wykonywanie zadań w zakresie kultury i ochrony zabytków jest ustawowym zadaniem samorządów zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2017 r., poz. 1875) „... zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy (...) kultury, w tym (...) ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”. Wojewódzkie, powiatowe i gminne jednostki samorządu terytorialnego realizują zadania ustawowe w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami zarówno jako odpowiedzialne za ochronę zabytków znajdujących się na ich obszarze, jak również jako właściciele zabytków nieruchomości.

Obowiązek sporządzania programów opieki nad zabytkami przez samorządy zarówno wojewódzkie, powiatowe oraz gminne został wprowadzony ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2014 r., poz. 1446 z późn. zm.). Gminny program opieki nad zabytkami Miasta Jedlina-Zdrój na lata 2018-2021 został sporządzony na okres czterech lat zgodnie z art. 87 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Po uzyskaniu opinii Dolnośląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków Gminny program opieki nad zabytkami Miasta Jedlina-Zdrój na lata 2018-2021 podlega uchwaleniu przez Radę Miasta Jedlina-Zdrój, a następnie ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Dolnośląskiego.

W związku z powyższym przyjęcie uchwały jest zasadne.